

VYSVĚTLIVKY:

Str.

- 10: *doba Kapetovců* — K., třetí dynastie na francouzském trůně (987—1328); *Restauration* — období znovunastolení monarchie Bourbonů (1814—1830); *le grand petit Napoléon* — velký Napoleonek, ironický název N. III., vytvořený podle názvu pamfletu V. Huga *Napoléon le petit* (Napoleon Malý); *Abailard a Héloïsa* — Petr A. (1079—1142), filosof a theolog, H. (1101—1164), neteř kanovníka Fulberta, postavy známého středověkého milostného příběhu; *City* — historické jádro Paříže na ostrově na Seině; *jeviště Sueových Mystérií* — *Mystères de Paris* (Tajnosti pařížské), desetisvazkový román z let 1842—1843 od Eugena Sua (1804—1859), franc. spisovatele drastických, mělkých sociálních románů-fejetonů;
- 11: *zbytky „velké armády“* — Napoleonova armáda zdecimovaná při návratu z Ruska r. 1812; *zvonový kov dala Čína, Turecko, Krym* — narážka na vítězné války Francie v l. 1799—1801 v Turecku, 1856 na Krymu a 1858—1860 v Číně; *Puebla* — hlavní město stejnojmenného státu v jižním Mexiku. Francouzi ho dobyli 17. V. 1863 ve válce s Juarezem, kterou vyvolala Francie za vlády Napoleona III., aby získala mocenskou posici na americkém kontinentě; franc. expediční výprava však byla poražena a r. 1867 z Mexika odešla; *na soše červencové* — na památku revoluce v červenci 1830;
- 12: *hôtel Rambouillet* — pařížský palác Charlese d'Ayennes markýze de R. Jeho žena Catherine de Vivonne (1588—1665) vytvořila z domu středisko kultivované franc. aristokracie a inteligence, jejíž názory vtiskly dobovému životu a literatuře zjemnělý styl, který později přešel až v přemrštěnost (*preciosnost*);
- 13: *flâneur a ouvrier* — povaleč a dělník; *Ménétrier* — Charles M. (1804—1888), franc. šansonier; *Désaugiers* — Marc Ant. Madeleine D. (1772—1827), šansonier a herec ve vaudevillech; *Dennery* — Adolph Philippe D. (1811—1899), franc. dramatik; *Granger* — Pierre Philibert G. (1744—1825), šansonier; *contredans* — řadový tanec; *gamin* — uličník;
- 14: *Moi, je flâne...* — Já se rád toulám, ať mne kdo chválí či zatracuje, já se rád toulám, já všechno zhlédnu, já jsem všude; „*bohémien*“ — franc. cikán, tulák, bohém, nesprávnou etymologií „český“ (od *Bohême*); *na „věčném Moniteuru“* — *Le M. universel*, vládní časopis, zal. v r. 1789, podporoval režim Napoleona III.;

- 15: *když Karel X.* — narážka na červencovou revoluci 1830, která svrhla Bourbony z trůnu; *Karel X.* (1757—1836) byl poslední král této dynastie; *St. Cloud* — letní královské sídlo na záp. okraji Paříže na levém břehu Seiny; *Mortemart* — Casimir Louis Victurnien (1787—1875), franc. generál, diplomat; *Richard-Lenoir* — Francois R., řečený Lenoir (1765—1839), pařížský textilní průmyslník; *Faubourg St. Antoine* — předměstí na jihovýchodě Paříže; *divadlo Beaumarchais* — pův. Théâtre de la porte St. Antoine na bulváru stejného jména; *En avant* — kupředu; „*Paříž se stala přes noc liberální!*“ — volný citát úvodníku z Hlasu z 3. VI. 1863 „Význam voleb francouzských“ o porážce napoleonského režimu ve volbách;
- 16: *bědující gardy versailleské* — patrně narážka na útok lidu na Versailles 5. a 6. října 1789; *klakérské služby* — najatých a placených diváků, kteří aplaudují (viz str. 61);
- 17: *arrondissement* — pařížský správní obvod; *Jardin des Plantes* — botanická zahrada založená r. 1794; *Jardin d'Acclimatation* — J. zoologique d'A., zoologická zahrada založená r. 1854; *Conservatoire des arts et métiers* — Museum umění a řemesel, založené z popudu Descartova; od r. 1783 tam byla umístěna sbírka strojů a nástrojů;
- 18: *Le cordon, s'il vous plaît!* — Šňůru, prosím!; r. č. — rak. čísla (tj. měny); *Okeanidy* — postavy z řecké mythologie, nositelky vlastností vodního živlu; *Aeolos* — řecký bůh větru; *černá, závratně vysoká socha* — viz vysv. k str. 11;
- 19: *krähwinkliády* — hloupé kousky, kocourkovštiny (výraz podle Kotzebuovy knihy „*Deutsche Kleinstädter*“ z r. 1863); *dva nové* — krejcary;
- 20: *aniseta* — fr. anisette, anýzová kořalka; *o Pueble* — viz vysv. k str. 11;
- 21: *Closerie des Lilas* — zábavní podnik nedaleko Luxemb. zahrady, otevřen r. 1838; *Murger* — Henri M. (1822—1861), franc. spisovatel, autor románu *Život bohémy*, z prostředí pařížských umělců; *Tour St. Jacques* — věž bývalého kostela St. J. de Boucherie; *Où est la Marguerite* — kde je Margareta?;
- 22: *mairie* — úřadovna starosty, radnice; *co přišly francouzské gardy až do Moskvy* — r. 1812, když Napoleon dobyl při tažení do Ruska Moskvy;
- 23: *Oder lasse dich rasieren* — Nebo se dej oholit; z básně *Die alte Rose*; *pilota* — lodivod;
- 24: *poblíž hrobky Napoleonovy* — v Hôtel des Invalides;
- 25: *traiterie* — jídelničky; *firnisování* — natírání fermeží; *Mac Adam* — John London Mac A. (1756—1836), vynálezce nového způsobu stavby cest (vrstva šterku podloženého kamenným štětem se pokryje vozovkou a upěchuje za vlhka válcí);
- 26: *vespasiennes, Anstandsbuden* — veřejné záchodky; *Bois de Boulogne* — Bouloňský lesík, pařížský park;
- 27: *Arc de triomphe* — Vítězný oblouk; je dvojí: *de l'Etoile* a *du Carroussel*; *princ Napoleon* — Jérôme N. (Josef Charles Paul Bonaparte,

- 1822—1891), syn vestfálského krále, za režimu Napoleona III. styčná osobnost dvora s liberály; *Solférino, Rivoli* — památná místa vítězství Napoleona I. a III. nad Rakušany u R. r. 1797, u S. r. 1859; zejména připomínka S., k němuž se v české veřejnosti pojila představa pádu bachovského absolutismu, měla aktuální politický smysl; *Mirès* — pařížský finančník, známý z dobové soudní aféry (viz Hlas 8. I. 1862); *Hausmann* — Georges Eugène H. (1809—1891), prominent režimu Napoleona III., r. 1871 byl donucen odstoupit; *Waňka* — Wenzel Wanka v. Rodlow (1798—1882), pražský starosta v padesátých letech, představitel reakční tzv. haasovské *Mittelpartei*;
- 28: *Jardin Mabille* — taneční sál v ulici Montaigne, zrušen r. 1875;
- 29: *Hipodrom* — původně závodistiště, pařížská aréna pro 10 000 diváků; *Pont St. Michel* — most. sv. Michala; *Au bon diable* — U dobrého ďábla; *Rabelaisovo „fais ce que voudras“* — heslo ideálního opatství thelémského v románu *Gargantua a Pantagruel*; *dis, mon ami...* — řekni mi, příteli, řekni, zda si vzpomínáš; *English spoken, Se habla español, Man spricht deutsch* — Zde se mluví anglicky, španělsky, německy;
- 30: *raněný Garibaldi* — Giuseppe G. (1807—1882) byl zraněn na noze v bitvě u Aspromonte 28. VIII. 1862; *parterní* — přízemní; *Faubourg St. Germain* — bývalá mondénní čtvrt aristokracie na levém břehu Seiny;
- 31: *Anna Rakouská* — dcera Filipa III. Španělského (1601—1642), manželka Ludvíka XIII., regentka Francie v l. 1643—1651; *za Filipa Egalité* — Louis Philip Joseph vévoda z Orléansu (1747—1793); *Camille Desmoulins* (1760—1794), revoluční politik a publicista; *Salvandy* — Maurice Achille S. (1795—1856), franc. státník a spisovatel; *princ Napoleon* — viz vysv. k str. 27;
- 33: *jako u nás... při iluminaci* — slavnostní osvětlení na oslavu obnovení konstituce r. 1860; „*un chinois*“ — „číňan“; *les dames des Halles* — „dámy z tržnice“, které 5. X. 1798 vedly pařížský lid do Versailles; *Halles Centrales* — ústřední tržnice z r. 1851; *kostel St. Eustache* — jeden z nejstarších kostelů pařížských (z 16. stol.);
- 34: *Jardin des Plantes* — viz vysv. k str. 17; *Madeleina* — kostel sv. Magdalény v řec. slohu; *Paul de Kock* (1794—1871), autor konvenčních sentimentálních románů; *Habent sua fata autores* — autoři mají své osudy, obměna latinského přísloví „*Habent sua fata libelli*“ („Knihy mají své osudy“);
- 35: *tolarovitá měď ruská* — tolar byla základní jednotka evrop. měny do 19. stol.;
- 36: *letošní revoluce* — polská revoluce proti carismu; *genius loci* — dobrý duch místa; *Čas* — *Czas*, krakovský časopis; *Kolokol* — Zvon, časopis rus. revoluční demokracie, vydávaný od r. 1857 v Londýně Hercenem;
- 37: *voitures bourgeoises* — měšťanské povozy; *poudre aux yeux* — házeti prach do očí; *voitures de remise* — nájemné povozy;

- 39: *Itinéraire des omnibus, Clef des omnibus* — jízdní řád omnibusů;
- 40: *Bureaux des omnibus* — kanceláře omnibusové dopravy;
- 41: *Les trois frères Provencaux* — Tři bratři provensálští;
- 43: *crémeries* — mlékárny; *Jmeno Duval* — Guillaume D. (1680), Pierre D. (1730—1797), Joseph (1810—1883), filosofové; Alexander D. (1767—1842), Georges D. (1772—1853), dramatikové; *Duval řezník* — Pierre D. (1811—1870); *Za Světové výstavy v Paříži* — konala se v r. 1855;
- 44: *dame de comptoir* — pokladní; *Garçon, l'addition!* — Číšníku, platit!; *Kaffeehausengel* — kavárenský andílek;
- 45: *naproti bytu mému* — viz str. 223; *une demi-tasse* — poloviční šálek;
- 46: *druhdy sídlo oposice* — tj. členů opozičního Národního shromáždění, které 4. VIII. 1789 zrušilo feudální výsady; *Horace Vernet* (1789 až 1863), franc. kreslíř;
- 47: *cafés-chantants* — kavárny s hudbou;
- 48: *píseň k oslavě Polsky* — viz vysv. k str. 36; *chanteuse première, légère, de romances a dramatique* — primadona, subreta, romantická a dramatická zpěvačka; *Garçon, du pivo, s'il vous plaît* — Číšníku, pivo, prosím;
- 49: *den Napoleonův* — 15. VIII., narozeniny Napoleona I.; *obrázky našich Humoristických* — H. listy, založené J. R. Vilímkem r. 1858, přinášely často karikatury Napoleona III.;
- 50: *ndš... Hulek* — Ferdinand H. (1817—1889), viz též *Podobizny IV*, 30—31; *Petit-Journal* — politický deník, založený r. 1863; *à Monsieur...* — panu hlavnímu redaktorovi; *pomocí slovníku Bescherellova* — *Dictionnaire usuel des tous les verbs françaises* (1842—1843) a *Dictionnaire national* od Louise Nicole B. (1802—1884), franc. filologa; *nom, qui...* — jméno francouzsky vyjádřené Tchèques;
- 51: *divadlo des Funambules* — bylo zrušeno r. 1862; *Deburau* — Jean Gaspard D. (1796—1846) byl jen z polovice českého původu; z životopisů, o kterých se zmiňuje, měl N. na mysli především spisek J. Janina, D., *Histoire du Théâtre à quatre sous* (Brusel 1836); syn Charles D. (1829—1873); viz též *Div. II*, 135; *hrabě Clam-Martinic* — Jindřich Jaroslav C.-M. (1826—1887), konservativní politik, představitel české zemské šlechty; *exposition permanente* — stálá výstava; *cristaux de Bohême* — české drahokamy; *v katalogu konservatodru...* — viz vysv. k str. 17;
- 52: *Ton nom...* — Tvé jméno, Solférino, ozvěna slávy...; *Solférino, Magenta* — it. města, místa francouzských vítězství nad rak. armádami v r. 1859; *Prise de Prague Novembre 1741* — Dobytí Prahy v listopadu 1741 (spojenými vojsky francouzskými, bavorskými a saskými); *Markovičová* — Marie Alexandrovna M. (1834—1907); *šli se bit* — viz vysv. k str. 36; *Chodžko* — Alexandr Ch. (1804—1891), básník, orientalista a slavista;
- 53: *Konarski* — člen revoluční Mladé Evropy, zakladatel Mladého Polska

- a časopisu *Polnoc*; byl zatčen jako revoluční emisar ve Vilně a popraven r. 1839; *Directoire* — Direktorium, pětičlenná franc. vláda v l. 1795—1799; *Adrienne Lecouvreur* (1692—1790), tragédka klasického období franc. dramatu, přítelkyně Voltairova, hrdinka stejnojmenné hry od Scriba a Legouvé; *Cinna* — Corneillovo drama z r. 1640; výrok Napoleonův o hře převzal N. z knihy Véronovy; *le théâtre de l'Empereur* — Císařské divadlo; *Velká Opera* — nově postavena na rozhraní bulváru Haussmann a Operního náměstí;
- 54: *Napoleon vydal zvláštní dekret* — r. 1806; *Académie impériale de musique* — císařská konservatoř; *spectacle* — představení; *Bellini* — Vincenzo B. (1801—1835), it. operní skladatel; *Mercadante* — Severino M. (1797—1870), it. operní skladatel;
- 55: *Gluck* — Christoph Wilibald G. (1714—1787), něm. hudební skladatel; *Halévy* — Jacques Fromental H. (1799—1862), franc. hudební skladatel; *Auber* — Daniel François A. (1782—1871), franc. skladatel, ředitel konservatoře; *doba Restaurace* — viz vysv. k str. 10; *v kryptě Rachelčině* — Elisy Rachelové (1820—1858), franc. tragédky; *pokroky slečny Agarovy* — Florence Léonide Charvinová (1832—1891), franc. tragédka;
- 56: *monsieur Gobert* — herec známý z l. 1825—1840 na bulvárních divadlech; *Cromwell, a zvláště předmluva k němu* — V. Hugo v předmluvě k svému dramatu C. prohlašuje drama za moderní poetickou formu a poráží zastaralé principy klasického dramatu (jednota místa, času, děje atd.); *Jules Lacroix* (1809—1887); zpracování *Macbetha* je z r. 1830;
- 57: *Vieillard de Boismartin* (1778—1862), franc. dramatik; *Ingres* — Jean Auguste Dominique I. (1780—1867), franc. klasicistický malíř; *spisovatel pourchní... hry Rothomago* — A. Dennery, viz vysv. k str. 13; *Tous le soir La Poissarde* — Každý večer Prodavačka ryb; *Les Pilules du Diable* — pětiaktová féerie, po první r. 1839;
- 58: *Willis* — Gisella neboli Willis od Vernoye St. Georges, Th. Gautiera a Alph. Adama; dával se ve Stavovském divadle 22. srpna 1850;
- 61: *Les Romains* — Římané; *Nos intimes* — od Aug. Eugena Scriba (1791—1861), v Prozatímním divadle po první r. 1861; *les entrepreneurs de succès dramatiques* — podnikatelé dramatického úspěchu;
- 63: *faire queue* — postavit se do fronty; *numéro de face* — vstupenka na přední místa; *stalles d'amphithéâtre* — místa v přízemí;
- 64: *Ich bitte um ein Trinkgeld* — prosím o spropitné; *les baignoires* — potítka;
- 66: *Le Chat de mère Michel* — Kočka matky Michelové;
- 67: *Madeleine* — viz vysv. k str. 34; *Republika...* — první článek dekretu z 18. floréalu 1794; *Walhalla* — stavba v Donaustaufu, založená Ludvíkem I. Bavorským; *L'Empereur Napoléon...* — císař Napoleon vojákům velké armády; z dekretu z r. 1806 vydaném po vítězství u Jeny; *rok 1822* — pokus o povstání ve prospěch mladého Napoleona; N. však má na mysli spíše nástup Karla X. v r. 1824; *jmena bojovníků červencových* — viz vysv. k str. 11;

- 68: *Mirabeau* — Honoré Gabriel Riquetti M. (1749—1791); *Charlotte Corday* (1768—1793), pravnučka Corneillova; *Horace Vernet* — viz vysv. k str. 46; *spolek sv. Vincence de Paula* — dobročinný spolek;
- 69: *Dagobert* — francký král, sjednotitel říše; zmíněný šanson viz na str. 231;
- 70: *pour la gloire de la patrie* — pro slávu vlasti; *lancierové* — huláni;
- 71: *spahi* — oddíly alžírských a tuniských dobrovolníků; *při kursech vincenneských* — při vojenských přehlídkách;
- 72: *regrets* — smuteční vzpomínky;
- 73: *ve válce krymské* — viz vysv. k str. 11; *nebo i italské* — Napoleonovo tažení v l. 1796—1797; *Malakov* — název jedné části sevastopolských hradeb, dobyté Francouzi r. 1855; *Murger, Paul de Kock* — viz vysv. k str. 21, 34; *c'est qu'à Paris...* — v Paříži se neřestmi vychloubají a vystavují je na odiv, ctnost se tu skrývá; *reste impur...* — zbytky mravního úpadku z doby Ludvíka XV. a Direktoría;
- 74: *honetní* — počestná; *de Conti* — François L. de Bourbon (1664 až 1709), vojevůdce, pro posměšky na Ludvíka XV. byl vypovězen od dvora; *lycejní... školy* — osmitřídní státní stř. školy na rozdíl od *collège* = obecní stř. školy;
- 75: *Quartier Latin*. — Latinská čtvrt na levém břehu Seiny, jižně od City; *crémerie* — viz vysv. k str. 43; *J'aime les Allemands...* — mám ráda Němce stejně jako Francouze;
- 76: *Oui je suis grisette...* — ano, jsem griseta a není kokety nade mne;
- 77: *Prado* — madridský park; *ouvrier* — viz vysv. k str. 13;
- 78: *Dansez plus décemment* — tančete slušněji; *Jardin Mabille* — viz vysv. k str. 28; „*la biche*“ — „laňka“;
- 79: *Gustav Doré* (1833—1883), malíř, ilustrátor, autor cyklu obrazů z pařížského života;
- 81: *zde skonala Orsini* — Felice O. (1819—1858), it. revolucionář, byl popraven pro pokus o atentát na Napoleona III.; *les marbriers* — kameníci (mramoráři); *Entreprise des pompes funèbres* — pohřební ústav; *concession temporaire* — dočasný nájem; *concession à perpétuité* — trvalý nájem; *Elisa Rachel* — viz vysv. k str. 55;
- 82: *Rothschildové* — zakladatel bankovního domu Mayer Anselm R. se narodil r. 1743 ve Frankfurtu; *jakž nemá Schewa milovati peníze...* — citát z Börnovy kritiky angl. hry *The Jew of Cumberlande* (*Schewa* — žid); *David d'Angers* — Pierre Jean D. d'A. (1788—1856), sochař; *Abailard a Héloïsa* — viz vysv. k str. 10; *opatství paracletské* — v Nogentu nad Seinou, zal. 1124;
- 83: *Aux victimes de Juin...* — Obětem června vděčná Paříž. Svoboda. Veřejný řád.; *Musa tónu* — Euterpé; *Wilhem* — Guillaume Louis W.-Bocquillon (1781—1842), franc. hudebník; *Cherubini* — Maria Luigi Ch. (1760—1842), hudební skladatel ital. původu; *Méhul* — Etienne Henri Nicolas M. (1763—1817), franc. hudební skladatel; *Marie Milanollo* (1832—1848), mladší z dvojice ital. houslistek; *Bellini* —

- viz vysv. k str. 54; *Boieldieu* — François Adrien B. (1775—1834), franc. hudební skladatel; *Hérolde* — Louis Joseph Ferdinand H. (1791—1833), franc. operní skladatel; *Grétry* — André Erneste Modeste G. (1741—1813), franc. hudební skladatel; *Denon* — Dominique Vivant baron D. (1747—1825), generální ředitel muzeí za I. císařství, účastník Napoleonova tažení do Egypta r. 1798, o němž napsal knihu *Expédition d'Égypte*; *Monge* — Gaspard M. (1746 až 1818), franc. matematik, za Velké franc. revoluce byl ministrem námořnictví do 10. II. 1793 (L. XVI. byl popraven 21. I. 1793) a podporoval revoluci odbornými spisy; *Gall* — Franz Josef G. (1758 až 1828); *Chappe* — Claude Ch. (1763—1805); *mlunný* — elektrický; *Manuel* — Jacques Antoine M. (1775—1827), franc. politik, odpůrce royalismu;
- 84: *à notre ami* — našemu příteli; *Sta, viator, heroem calcas* — Stůj, poutníče, šlapeš po hrdinovi; *maršál Ney* — Michel, vévoda Elchingenský (1769—1815), pair franc., význačný Napoleonův vojevůdce, popraven za Restaurace; *Winsor* — (Windsor, Winzler; †1830), zakladatel londýnské plynárenské společnosti, byl rodák ze Znojma; *Ex fumo dare lucem* — Z dýmu stvořiti světlo; *Volney* — Constantin François V. (1787—1820), právník, lékař, filosof, lingvista; *in Aesopiis fabellis...* — jedinečný mezi současníky ve skládání ezopských bajek; *comoediae principis* — knížete komedie; *královna oudská* — z ind. provincie Oudh, anektované r. 1856 násilně Anglii; *Emile Souvestre* (1806—1854), franc. romanopisec a dramatik; *Delavigne* — Jean François Casimir D. (1793—1843), franc. básník; *Mes chers amis...* — Přátelé, až zemru, zasadte mi na hřbitově vrbu — miluji její uplakané listí, její sladkou a milou bledost a její stín, tak lehký — do země, kde budu spát;
- 85: *Deburau* — viz vysv. k str. 51;
- 86: *Bülow, Yorck* — Friedrich Wilhelm B. (1755—1816), Johann David Ludwig Y. (1759—1830), prušští vojevůdci, účastníci vítězství nad Napoleonem I.; *vue de Paris* — pohled na Paříž z ptačí perspektivy; *La Tour...* — viz vysv. k str. 73 a 52; *une splendide tour...* — půvabná věž vévodčí celé Paříži;
- 87: *Nichts gesagt...* — hlasu nebude ni hlesu v dny, jež dny jsou smrti mojí (bás. Tryzna, překl. P. Eisner); *panenské písemnictví* — výraz z Nerudových polemik s Jakubem Malým, označující konservativní snahy v literatuře, které ji vzdalovaly živých problémů doby; *exules Poloni...* — vyhnanci polští památce svých mrtvých; *exoriare aliquis...* — povstane jednou z našich kostí mstitel (cit. z Vergiliovy *Aeneidy*);
- 88: *Kreutzberg* — pahorek na jihozápadě Berlína, 34 m nad Sprévou;
- 89: *Kolín* — podle novější etymologie z Colonia nebo Kollen (= cholm);
- 90: *Schlüter* — Andreas Sch. (1660—1714), sochař a stavitel; *Langhans* — Karl Ferdinand L. (1782—1869), architekt; *Schinkel* — Karl Frie-

- drich Sch. (1781—1841), architekt a klasicistický malíř; *Staré muzeum* — postaveno v l. 1824—1828, otevřeno r. 1830; *Stavební akademie* — postaveny v l. 1832—1835; *Rauch* — Christian Daniel R. (1777—1857);
- 91: *Schodový dům s fresky Kaulbachovými* — stavba s nástěnnou malbou kulturněhistorických motivů od pravěku až po reformaci od Wilhelma von K. (1805—1874), malíře a ilustrátora; *Hunnenschlacht* — karton Bitva Hunů, ze 30. let 19. století; *Reineke* — satirické ilustrace ke Goethovu dílu R. Fuchs;
- 92: *od posledního vítězoslavného příchodu vojsk* — roku 1871; *Das ganze Deutschland...* — Celé Německo to musí být (= sjednocené) — z básně Ernsta Moritze Arndta (1769—1860); *přemoženému položil nohu svou tak těžce na znak* — Prusko nadiktovalo poražené Francii válečnou náhradu 5 miliard franků a další pokořující podmínky (viz Č. spol. III, 124); *Scharnhorst* — Gerhard Josef D. Sch. (1755—1813), pruský generál, zavedl reformu všeobecné branné povinnosti v březnu 1813; *Alsasy a Lotarinky* — roku 1871 byly mírem frankfurtským násilně připojeny k Německé říši, v níž byly sjednoceny německé státy pod vedením Pruska; jeho král se stal roku 1870 německým císařem; *Jáchym II.* — Hektor J. (1505—1571), panovník ve střední a Staré Marce; *Berlín viděl také francouzské, horvatské i jiné vítězné pluky* — r. 1757 obsadil B. Haddik s Chorvaty, r. 1760 Rusové a r. 1806 Francouzi;
- 93: „*pomník Míru*“ — žulový obelisk se sochou Viktorie od Raucha; *dem Erbfeind* — dědičnému nepříteli; *vykonala ponížena již jednou cestu do Paříže* — za napoleonských válek r. 1806; *Blücher* — Gotthardt Leberecht B., kníže z Wahlstadtu (1742—1819), švédský, později pruský generál, jeden z vítězů nad Napoleonem u Waterloo r. 1815; *Gneisenau* — August hrabě Meithard (1760—1831), pruský polní maršál; *Bülow* — viz vysv. k str. 86; *Yorck* — viz vysv. k str. 86; *Hlavní stráž* — původně strážnice, postavená r. 1861 na západním konci Unter den Linden; *Pont des sansculottes* — „most bezkalhotníků“, slovní hříčka s doslovným významem a historickým označením franc. plebejských revolucionářů; *Bedřich Vilém* — (1620—1688), pruský král; *Schwerin* — Kurt Kryštof hrabě Sch. (1684—1757), pruský polní maršál; *Seydlitz* — Friedrich Wilhelm S. (1721—1773), pruský generál jízdy, obhájce Berlína; *Ziethen, Keith, Leopold Desavský, Winterfeldt* — prušští polní maršálové a generálové z období slezských válek mezi Marií Terezií a Bedřichem II. v l. 1740—1742 a 1744—1745;
- 94: *sláva poslední války* — vítězné války Pruska s Francií r. 1870—1871; viz též vysv. k str. 92; *oslava... Cheruska Hermanna* — starogermánský vojevůdce Arminius (17 před n. l. — 19. n. l.); *Germanicus* — římský vojevůdce (nar. 14 před n. l.), zvítězil nad Germány r. 16 n. l.; *det kost' uns...* — to nás stojí hezkou hromadu peněz; *det muß man mit-*

- machen...* — tak musíme být přítom, to je taky jediné, co z toho máme; oba citáty jsou převzaty z knihy Löfflerovy;
- 95: *Moabit* — městská čtvrt na pravém břehu Sprévy; *jak je... Rakušanům?* — po vítězství Pruska nad Francií roku 1871 byla mocenská posice Rakouska v Evropě otřesena; *Verzeihen Sie...* — promiňte, my jsme Rakušané;
- 96: *Eckensteher Nante* — rázovitá berlínská figurka, asi jako pražský „pepík“ (*Nante* = berlínská zkratka z Ferdinand); též název berlínského humoristického časopisu; *Weißbier* — světlé pivo; *Was Frankreich...* — Co Francouz nedbalé ve zpěvné přetvářce si žvatlá, to zní z úst německých opravdu majestátně;
- 97: *Trinkhalle* — výčep; *Gosse* — ulice (berl. dialekt);
- 98: *fer de Berlin* — „berlínské železo“; *Milch- und Sahnebureau* — prodej mléka a smetany; *Rindfleischbureau* — prodej hovězího masa; *Mitglied des Vereins...* — člen spolku proti žebrotě; *sloupy Litfaßovy* — podle Eduarda L. (1816—1874), tiskaře, který je r. 1855 v Berlíně zavedl;
- 99: *Nutrimentum spiritus* — duševní potrava (nápís na tehdejší berlínské státní knihovně); *Suum cuique* — každému, co jeho jest; *Vor Taschendieben wird gewarnt* — Pozor na kapesní zloděje; *Bauernfänger, Schlepper* — berlínští povaleči; *B.* = též název berlín. časopisu;
- 100: *Wir sind ja Weltstadt* — jsme přece světové město; *Hier können...* — Zde mohou rodiny obdržet teplou vodu a vařit si (v něm. originálu chybně „vařit se“); *od poslední války* — viz vysv. k str. 94;
- 101: *Eine kühle Blonde* — jednu světlou od ledu; *eine Stange Weißbier* — jedno velké světlé; *Großer Mittagstisch sammt Bier* — velký oběd s pivem;
- 102: *Hier verkehr'...* — Sem zajdi, řádně se poměj, musíš přece o sebe dbát ke cti boží, a co tvůj žaludek snese, nestojí jistě hlavu ani krk; *Kann Ihnen wohl nicht empfehlen* — opravdu nemohu doporučit;
- 104: *galonovaný* — v premovaném kabátě; *limonade gazeuse* — šumivá limonáda; *every woman* — každá žena;
- 108: *marastický, přece však... volný Lubek* — udržoval si státní samostatnost až do r. 1937;
- 109: *Klopstock* — Friedrich Gottlieb K. (1724—1803), něm. básník, spolupracovník básnické skupiny Bremer Beiträger;
- 110: *Außen-, Binnen-Alster* — Vnější a Vnitřní Alstera; *v Starém Městě* — jižně od Binnen Alster, v historickém jádru města, protkaném sítí kanálů;
- 111: *Sandtorquai* — přístavní hráz v tzv. Sandtorhafen; *hrabě Adolf IV.* — v bitvě u Bornhövedu dobyl na Dánsku holštýn. župu; *slavnost Schillerova* — v r. 1859 k 100. výročí narození Sch.;
- 112: *Wieland* — Christoph Martin W. (1733—1813), něm. básník; *poměr mezi milionářem Šalomounem Heinem a básníkem Jindřichem*

- Heinem* — Š. H., bohatý strýc básníkův, ho nutil nejprve do obchodu, pak do advokacie;
- 113: *F. Jacobs* — Friedrich J. (1764—1847), něm. spisovatel, klasický filolog; *Golden war das Geschlecht...* — Zlatý byl věk smrtelníků, když spatřili dále od břehu chvějící se (vlnící se) Pontos co říši Hadovu; *Vierlandčanky* — obyvatelky Vierlandu, kraje při dolním toku Labe;
- 114: *Frühstückslokal...* — bufet, výčep lihovin, pivní, vinný sklípek, prodejna ústřic, hostinec, „lékárna pro zdravé“; *Nobistor* — na konci jedné z hlavních hamburských tříd, Reeperbahn;
- 115: *Blockverfertiger* — výrobce kotevních kúlů; *Shipschandler* — loďař; *Volksschlachtere* — lidové jatky, prodej levného masa; *Damm's Tivoli* — zahradní restaurace na Spielbudenplatz, pozdější Neues Operettentheater;
- 116: *Glinská step* — Lüneburské vřesoviště, kraj na západ od dolního Labe; *Theodor Storm* (1817—1888), něm. básník; *Ach könnt ich...* — Ach, kéž mohu co žebrák tou hnědou stepí jít;
- 117: *erika* — vřes;
- 119: *Voß* — Johann Heinrich V. (1751—1826), něm. básník a překladatel; *Ferne von Menschen zu sein* — Považuješ-li za blaženství být daleko od lidí, jsi buď bůh, samotář, nebo dobytek;
- 120: *Initium sapientiae est timor Domini* — počátek moudrosti je bázeň boží; *Fromm sein...* — být zbožný je krásný šat, čím více se nosí, tím lépe padne; *obraz Janssenův* — Peter Johann Theodor J. (1844 až 1908), něm. malíř hist. žánrů, obraz je z r. 1872;
- 122: *Gotenburg* — Göteborg;
- 123: *plzeňský Salcmann* — Jan S., majitel světoznámých pivnic;
- 124: *Hauff* — Wilhelm H. (1802—1827), něm. spisovatel; *Roland* — socha před brémskou radnicí; *rüdesheimské* — rýnské víno;
- 125: *sub rosa* — tajně, hříčka s doslovným zněním „pod růží“; *Dido založila Kartágo* — v Libyi na pozemku, který jí věnovali obyvatelé po jejím útěku z Tyru;
- 127: *Zimmermann* — patrně Ferdinand Joseph von Z. (nar. 1787), místoředitel lékařské chirurgické akademie ve Vídni; *fríský, nyní anglický* — byl obsazen Anglií r. 1807;
- 128: *slula hanza ...přivlastnili* — Kollár, Slávy dcera, znělka 78; *jmenem... více!* — tamtéž, znělka 7; *pahorky blankeneské* — při ústí Labe, západně od Altony;
- 129: *Meerschwein* — mořské prase; *Ritzebüttel* — dnes čtvrt Cuxhafenu;
- 131: *z vlasti, kde pomluva... bují jako prales* — narážka na volební šarvátky staročechů a mladočechů po roztržce r. 1874, mimo jiné i na klep rozšířený některými staročeskými politiky, který měl na Nerudu těsně před odjezdem do severního Německa vrhnout stín podezření z udavačství (viz Dopisy II, 80n.);
- 132: *Unterland, Oberland* — Dolní, Horní země; *Grün ist das Land...* — zelená je zem, červený je břeh, bílý je písek, to je vlajka Helgolandu;

- 133: *Görner* — August Karl G. (1806—1884), něm. herec a dramatik; *sídlo anglického „governora“* — viz vysv. k str. 127; *Ditmarští* — obyvatelé západní části Holštýnska; *Hallier* — Ernst H. (1831 až 1904), něm. botanik, autor knihy *Helgoland, Nordseestudien* (Hamburk 1869);
- 135: *Schreiber* (1763—1841), něm. básník; *Hallier* — viz vysv. k str. 133;
- 137: *Konversationshaus* — Společenský dům;
- 138: *Atterbom* — Pehr Daniel Amadeus A. (1790—1855), švéd. básník a literární historik; citát je z básně *Ostrov štěstí*;
- 141: *Spohr* — Ludwig S. (1784—1859), něm. houslista a skladatel; *Strauß* — Johann S. syn (1825—1899); *Thet Oera Linda Bok* — falsum staré kroniky nordické mythologie; Neruda o něm obšírně pojednal ve fejetonu z 21. X. 1875; *Minos* — bájeslovný král, syn Diův a Europy; *Wr-Ald* — prastará božská bytost; *Valchery* — Walchere, nejzápadnější ostrov Zeelandu;
- 142: *Hallier* — viz vysv. k str. 133;
- 143: *Olaf, Hakon a Harald* — norští králové z 10. až z 12. století; *pilotové* — viz vysv. k str. 23;
- 144: *Ignác Hub* (1810—1880), vl. jm. Frank von Steinach, něm. básník; *und ihrer Stimm'...* — a Veronika dává zaznít svému hlasu v zvonivé harmonii: „Zde chci milovat i zemřít!“;
- 145: *Světová výstava* — byla uspořádána ve Vídni; Neruda jí věnoval seriál fejetonů (viz Studie II, 165n.);
- 146: *ringlšpíl* — kolotoč; *Das Leben und Treiben...* — život a lovy laponských polárních lidí v c. a k. Prátru;
- 147: *císař Maxmilián* (1832—1867), pretendent mexického trůnu, arcivévoda rak., mladší bratr Františka Josefa I.; *královna Isabela* (1830 až 1904), špan. královna, r. 1868 byla svržena z trůnu;
- 148: *tři vlasy Bismarckovy* — lysý B. byl v politických karikaturách zobrazován se zbylými třemi vlasy na temeni; *die schöne Sächsin...* — krásná Saska, Polka, Lyoňanka; *vom Kaukasus bei Rußland* — od Kavkazu v Rusku; *(doch) ist der Ausdruck...* — přec není ten výraz vždy správný; *daß Gott in seiner allmacht Kraft...* — neboť bůh ve své všemohoucnosti občas stvoří i silné dámy; *divadlo Fürstovo* — viz str. 297;
- 153: *články Neue freie* — N. f. Presse, orgán něm. liber. nacionalistů, vycházel ve Vídni od r. 1864; *žádající, aby v Haliči byla němčina „zemským jazykem“* — v květnu 1872 se v říšské radě jednalo o tzv. haličském vyrovnání, které N. f. P. odmítala (viz NL 27. května); *tušení o velké vodě* — povodeň v českých krajích 26. května 1872; *Bohemie* — pražský něm. deník, vych. od r. 1827; *obzwar der Herr...* — přestože se pan nadporučík osobně dostavil na břeh; *Schladabach* — potok Šláda protékající Františkovými lázněmi; *cislajtánský občan* — obyvatel předlitavské části Rakouska-Uherska;
- 154: *aber man merkt die Absicht...* — doplň: man wird verstimmt =

- = ale rozpozná se úmysl (záměr), a to rozladí (Goethe, Torquato Tasso);
- 155: *rudohorská Sněžka* — Klínovec 1244 m; *tůň* — zde ve významu posada, klec;
- 156: *terciák* — terciář, církevní osoba „třetího řádu“; r. č. — viz vysv. k str. 18; *Mariaschein* — Šejnov u Teplic, mylně ztotožňovaný s Bohosudovem;
- 157: *Jean Paul se také ženil* — r. 1801 si vzal dceru rady Meyera; *Barbora Ubrykova* — karmelitánka, známá z aféry v krakovském klášteře v r. 1869; viz stať Kláštery, Studie II, 298; *Pio Nono* — Pius IX. (1792—1878), původce dogmatu o neomylnosti papežské, vydaného na počátku 70. let, které vyvolalo vlnu protiklerikálního boje v Evropě i v Čechách, kde se útoků na papeže zúčastnil významně i Neruda (viz též Č. spol. III, 10); *Marienbrunn* — poutní místo s klášteřem;
- 158: *hochlöblich* — veleslavný; *pes už v starém Korintu měl pomník svůj* — čestný sloup psu, jenž zachránil pevnost K. před nočním přepadením; viz Obrazy z ciziny, 56; *vévoda z Guisu* — snad François Lorraine Le Grand (1519—1563); *i vrabec... už dožil se pomníku* — narážka na pomníček s něm. nápisem oznamujícím datum příletu a odletu americké odrůdy vrabce; viz Arabesky, 152;
- 159: *Justinus Kerner* (1786—1862), básník, lékař, přírodovědec; *Abraham a Santa Clara* — Hans Ulrich Megerle (1644—1709), augustiniánský bosák, kazatel; *sta se tam právě léčí vojínů pruských* — ranění z války prusko-francouzské r. 1870—1871; *Vandamme* — Dominique René hr. d'Umbourg (1770—1830), franc. generál, zajatý roku 1813;
- 160: *Logis zu vermieten* — noclehy k pronajmutí; *Schönau* — dnes předměstí Teplic; *habitué* — stálý host, návštěvník; *bieder* — bodrý;
- 161: *napsal kdysi... Reinhardt* — v knize Sommer in Teplitz, (Lipsko 1857);
- 162: *Hofer* — Andreas H. (1767—1810), vůdce povstání v Tyrolích, popraven Francouzi; *Wartburg* — zámek u Výmaru, proslulý zápasem minnesängerů ve 13. stol. a pobytem Lutherovým; *Friedrich Wilhelms Höh* — výšina Bedřicha Viléma IV., pruského krále (1795 až 1861);
- 164: *Jan Bohumír Seume* (1763—1810 v Teplicích); *poutník syrakusánský* — Seume byl autorem třísvazkového díla Spaziergang nach Syrakus (1803); *Und ich sah'...* — A viděl jsem skrze zlámané údy ležeti své bratry sražené k zemi vrahy, v posledním záchvěvu smrti, zkrvavělé, chroptící, modlící se, zlořečící (z básně Mein Geburtstag);
- 165: *Auf der alten...* — V Starém i Novém světě, od knížecího paláce až po žebráckou chýši slyšel jsem lidi žalovat s hořkými slzami bídy na lidské zlo (z téže básně); *Unsre Werke...* — Naším dílem jsou jen žaláře národů, ano my jsme pro výsměch národů a světové dějiny

- nám kopou hrob (z básně *An den deutschen Volk*); *Gedankenfreiheit* — „svoboda myšlení“, výraz markýze Posy v Schillerově *Donu Carlosovi*;
- 166: *vizte: hrob kopají...* — z básně *Elegie zum einen Feste zu Warschau*; *Bože na nebesích...* — z básně *Mein Geburtstag*; *Humanität, Brutalität...* — *Humanita, brutalita*, na mou duši, ta slova jsou si podobná jako žert a vtip! Gustav Butziger v *Jahrhundert des Tierreichs*; *Fallersleben* — Hoffmann v. F. (1798—1874), něm. básník, autor hymny *Deutschland, Deutschland*; *Hartmann* — Moritz H. (1821 až 1872), něm. básník; *Meißner* — Alfred M. (1822—1885), něm. básník, rodák teplický, od liberálních ideálů a sympatií s českým národem dospěl k nacionalistické poesii protičeské; *Anastasius Grün* — vl. jm. Auersperg (1806—1876), člen frankfurtského parlamentu v r. 1848, člen panské sněmovny;
- 167: *Petters* — Václav P. (1742—1829); *kurgemäß* — podle lázeňského předpisu;
- 168: *Sterbeskandal* — úmrtní skandál;
- 169: *Stará a Nová louka* — promenádní nábřeží podél říčky Teplé; *Aspice...* — Pohled, jak rozmanitě barví kameny i mramor; *příroda je darovala* — podle Ed. Hlawatschka je autorem tohoto výroku dr. Payer;
- 170: *queue* — viz vysv. k str. 63;
- 171: *White* — buď Anthony W. (1782—1849), chirurg, anebo William W. (1744—1790), lékař; *Labický* — Josef L. (1802—1881), kapelník a autor taneční hudby;
- 172: *der Tisch sei unerträglich...* — tabule musí být nesnesitelná, tak střídá, jak jen možno;
- 173: *Poštovní dvorec* — kavárna; *Sál přátelský* — při dnešní silnici do Mariánských Lázní u říčky Teplé; *Daglight Alleghanda* — švéd. noviny, vych. od r. 1745—1824 a znovu od r. 1859; *Crusenstolpe* — Magnus Jakob C. (1795—1865), polit. novinář, r. 1838 byl odsouzen pro opoziční stanovisko do vězení;
- 174: *baron Weber z Ebentalu* — Filip W. z Ebenhofu (nar. 1818), místo-držitel v Čechách v letech sedmdesátých; byl policejním radou v Praze r. 1858; *pif, paf, puf mordet sie...* — zabijte je, zaškrťte je (patrně árie z operety *Bandité* od Jacquese Offenbacha (1819—1880)); *Findlater* — Sealfield F. (1749—1811), angl. mecenáš; *qu'il y a...* — které zde minuly pod záštitou mírných a otcovských zákonů rakouské vlády; *Mautner* — Eduard M. (1824—1889), dramatik, překladatel; *Krasník* — J. K., žurnalista, původem Slovinec, dopisoval též do *Nár. listů*; *bývalý ministr španělský* — snad Carl Theodor Melchers, král. španěl. konsul z Brém;
- 175: „*pot de chambre*“ — „nočník“; *Filipína Welsrova* — (1521—1580), dcera patricijské augsburské rodiny, milenka a manželka arciknížete Ferdinanda; u nás známa ze stejnojmenné hry Hebbelovy;

- 176: *helénský král Oto* — (1815—1867) syn bavorského krále Ludvíka I., roku 1862 byl přinucen vzdát se trůnu a opustit Řecko;
- 177: *se svým listem jako srdce rostlým* — ze sbírky Neuer Frühling, bás. 31;
- 178: *vyličení Františkových lázní* — Franzensbad und seine Umgebung (viz ed. pozn.); *Schillerovo distichon* — Seltsames Land! Hier haben die Flüße Geschmack und die Quellen. Bei den Bewohnern allein, hab ich noch keinen verspürt; pasáž převzal N. z. knihy Habermanovy;
- 179: *podle... měšťanosty Loimanna* — Christoph L. (nar. 1832);
- 181: *Kotzebue* — August von K. (1761—1819), něm. básník a dramatik;
- 182: *Collins* — John C. (1624—1683), matematik a filosof;
- 183: *Die Liebesnächte...* — Noci lásky, Půvaby žen, Slatinné lázně;
- 185: *láže* — ážio, rozdíl mezi skutečnou a nominální hodnotou peněz, ev. mezi hodnotou zlata a stříbra v různých měnách; v sedmdesátých letech hodnota zlata stoupla a stříbrné peníze ztratily na hodnotě;
- 186: *Halbmeyerův dům* — později Klingners Hotel, tehdy jeden z nejelegantnějších hotelů v Mariánských Lázních;
- 187: *kurgemäß* — viz vysv. k str. 167; *probírmamzel* — manekýnka; *expresové* — veřejní posluhové;
- 188: *Burgschmiet* — Daniel B. (1796—1858); *Emanuel Max* (1810—1901), sochař; *Hufeland* — Christoph Wilhelm H. (1762—1836), něm. lékař;
- 189: *Jeroným Ambrož* — žil v pol. 18. stol.; *M. Heinle* — Marian H., poslanec na zem. sněmu; kostel byl postaven v l. 1844—1858;
- 190: *že bych zaplakal...* — Neruda, *Knihy veršů, České verše* (Básně I, 310);
- 191: *Zur Wartburg, Andreas Hofer* — viz vysv. k str. 162; *Friedrich Wilhelms Höh* — viz vysv. k str. 162; *Wilhelmsruhe* — Vilémův odpočinek; *na Körnerových dubech v Dalvicích* — básník Theodor K. (1791—1813) se léčil v Karlových Varech, odkud vycházel do D.; *kde Goethe sedával...* — G. byl v K. V. celkem čtrnáctkrát v l. 1795 až 1823, Schiller navštívil K. V. v roce 1791; *Labitzký* — viz vysv. k str. 171; *podobizna německého císaře* — Viléma I. (1797—1888), považovaného mezi Němci za vítěze nad Francií ve válce 1870—1871; *Lulu* — Ludvík, syn Napoleona III. (1856—1879);
- 192: *Templáři* — *Templáři na Moravě*, opera z r. 1865 od Karla Šebora (1843—1903); *zde bydlel Mickiewicz* — v domě Bílý šíp, v r. 1829; *Jungmann* — byl v K. V. v r. 1837;
- 193: *Nein, wie prächtig...* — Ale ne — vy dnes vypadáte překrásně!
- 194: *Tuchknappenherberge* — útulek soukenických tovaryšů; *zweite Landeshauptstadt...* — druhé hlavní město, první německé město v Čechách;
- 195: *Wolkengasse* — Oblačná ulice;
- 196: *Ja, das ist wahr...* — Ano, to je pravda, Liberečák je hrubián, velký hrubián; *Gemütlichkeit* — zdvořilost; *l'homme des lettres* — člověk

- od péra; *Aussaat für Tugend und Weisheit* — setba ctnosti a vzdělání; *Zur deutschen Einheit* — U německé jednoty; *Neue freie Presse* — viz vysv. k str. 153;
- 197: *půl tuctu dlaždiček* — narážka na velkoněmeckou agitaci něm. liberálů, žádajících připojení k jednotné německé říši zbudované na liberalistických zásadách, jak to vyhlášoval frankfurtský parlament v r. 1848; *morte ai Tedeschi* — smrt Němcům (tj. Rakušanům); *Reichenberger Zeitung* — vycházely od r. 1860; *National Zeitung* — berlínský deník, vych. od r. 1848; *unsagbare Wehmut* — nevyslovitelná žalost; viz *Slovník náučný* — Riegrův s. n. z let 1860—1874; pod heslem Liberec se tam píše: „...musíme i to podotknouti, že se liberečtí Němci vyznamenávají zvláštní nesnášenlivostí národní“;
- 198: *Weinstube zum Ungar* — Uherská vinárna; *Přecechtěl* — Jos. Rupert P. (1821—1897), kněz, ilustrátor a portrétista významných osobností slovanského světa; *Farský* — Josef F. (1826—1889), majitel litografického závodu v Praze;
- 199: *v Hořovicích byl „kraudl“* — 26. února a 1. března došlo v Hořovicích k mzdovým bouřím, při nichž cvočkaři vybili dům kupce Brennera;
- 200: *Sue vylíčil v Mystériích* — viz vysv. k str. 10;
- 205: *auf den Bergen ist Freiheit* — citát ze Schillerovy Nevěsty messinské (Thor);
- 209: *Unter Mitwirkung...* — za spoluúčinkování zázračného dítěte Marie; *Was ist das Herz* — co je srdce;
- 210: *Gutzkow* — Karl G. (1811—1878), něm. spisovatel, representant tzv. Mladého Německa;
- 211: *americký „blok“* — blockhouse, srub;
- 215: *Uhlig von Uhlenau* — Gottfried U. v. U. (1802—1874), rak. spis. vojenských příběhů; *gymnasium Jirsíkovo* — podle Jana Valeriana J. (1798—1883), budějovického biskupa; *švec Urban* — viz Nerudův fejeton z 25. II. 1883 (Č. spol. IV);
- 216: *F. J. Sláma* — František Josef S. (Bojenický) (1792—1844), autor knihy *Obraz minulosti starožitného města Prachatic*;
- 217: *předloňská slavnost* — oslavy 500letého výročí Husova narození konané 6. IX. 1869;
- 223: *parva, principie* — první třídy někdejšího gymnasia; *Quartier Latin* — viz vysv. k str. 75; *Charlotte Corday* — viz vysv. k str. 68; *Jaroslav Čermák* (1831—1878), český malíř; *Razia* — dnes je znám tento obraz z r. 1861 pod názvem *Únos Černoهورky*;
- 224: *Bérangerova chansona* — lyrická báseň písňového rázu;
- 225: *viděl jsem Jeho... a Ji* — Napoleona III. a císařovnu Eugenií de Montijo (1826—1920);
- 226: *römerfahrt* — římský nájezd; *arrondissements* — viz vysv. k str. 17; *mairie šesté circonscription* — zastupitelstvo 6. obvodu; *avocat...* — advokát u císařského dvora v Paříži; *candidat humain et pour le genre humain* — kandidát lidský a pro lidský rod; *Vacherot* — Etienne V.

- (1809—1897), filosof; *de la réunion démocratique* — demokratického spolku; *Havin* — Leonor Joseph H. (1799—1868), burž. dem. politik, publicista, hlavní redaktor časopisu *Siècle* (vycházel v l. 1836—1914); *Guérault* — Adolphe G. (1810—1872), politik a publicista, redaktor časopisu *L'Opinion nationale* (vycházel v l. 1859—1879); *La Presse* — deník založený Emilem Girardinem r. 1836; *Paul de Jouvencel* (1817 až 1897), komisař departementu Seine et Oise v r. 1848; *vzroste oposice* — republikánská; ve zmíněných volbách skutečně opoziční kandidáti zvítězili ve všech 9 volebních okresech v Paříži;
- 227: *ten Rýn* — narážka na mocenské rozpory Francie a Pruska o Porýní, které vyvrcholily válkou r. 1870; *Nefftzer* — Auguste Nefftzer (1820 až 1876), franc. publicista; *mairie* — viz vysv. k str. 22; *gratis-poutník Pražské noviny* — ironická narážka na časopis subvencovaný rak. vládou, který vycházel v letech 1786—1864; *Moniteur* — viz vysv. k str. 14;
- 228: *très bien* — velmi dobře; *excellemment* — výtečně; *candidat du Gouvernement* — vládní kandidát; *Persigny* — Jean G. hr. P. (1808—1872), francouzský státník, stoupenec bonapartistického režimu; *Thiers* — Louis Adolphe T. (1797—1877), politik, historik, konservativní konstitucionalista, později president republiky; *genus... masculinum* — rod v polit. věcech mužský; *komando kouzelné tuilerijské trubky* — narážka na nedemokratické soustředění politické moci v rukou Napoleona III.; *bratři na Pětikostelním plácku* — poslanci čes. zem. sněmu, který měl sídlo v Praze na Pětikostelním náměstí na Malé Straně; *Eau de Seltz* — N. má na mysli selterskou vodu, minerálku; Seltz = Sedlec;
- 229: *biblický příběh* — narážka na písemný protest Persignyho proti Thiersově kandidatuře zaslaný prefektu Haussmannovi, viz též str. 228; *candidat humain...* — viz vysv. k str. 226; *o příběhu Hodžově* — 15. V. 1863 napadli maď. šlechtici Béla a Rastokay slovenského faráře Hodžu a učitele Malovického a ztýrali je. Po dlouhém jednání byl Béla zatčen a při jeho převozu došlo ke srážce pobouřených Slováků s četníky;
- 230: *článek Hlasu* — ze 30. V. 1863; *Cirque de l'Impératrice* — pozdější Cirque d'Été na Champs Elysées; *Hipodrom* — viz vysv. k str. 29; *Guérault* — viz vysv. k str. 226;
- 231: *Le bon roi Dagobert...* — dobrý král Dagobert (viz vysv. k str. 69) měl své kalhoty naruby; „šli se bít“ — viz vysv. k str. 36;
- 233: *Nadar* — Félix Tournachon N. (1820—1910), literát a fotograf;
- 234: *Jules Janin napsal o Čechu Deburauovi* — viz vysv. k str. 51; *Polonais* — Polák;
- 235: *Abailard a Héloïsa* — viz vysv. k str. 10; *Bohuslav Kroupa* (1838 až 1912), malíř a cestovatel; *Ses amis...* — jeho přátelé a žáci, péčí M. Delaira, jednoho z nich, a pod vedením architekta Thiollleta; *Paër* — Ferdinando P. (1771—1839), it. hudební skladatel; *Lesueur* — Jean

- François L. (1763—1837), franc. hudebník, ředitel kůru v Notre Dame; *Baillet* — Pierre François B. (1771—1842), violoncellista; *Adam* — Jean Louis A. (1758—1848), pianista a hudební skladatel, nebo Adolphe Charles A. (1763—1856), hudební skladatel; *Pillet-Will* (1781—1860), Michel Frédéric, bankéř, hud. amatér; *Bertin* — Louise Angelique Bertinová (1805—1877), básnířka a hudebnice; *Dauprat* — Louis François D. (1781—1868), virtuos na lesní roh; *Bouffil* — Jacques Jules B. (1783—1821), hudebník a skladatel; *Elwart* — Antoine Elie E. (1808—1877), skladatel; *Delaire* — Jacques Auguste D. (nar. 1796), advokát a hudební skladatel; *A Reicha...* — Reichovi..., profesoru kontrapunktu na konservatoři, členu Institutu a Čestné legie;
- 236: *u svobodných zedníků* — u svobodných zednářů;
- 237: *jistý pražský měšťan* — Vojta Náprstek; *jistý profesor na filosofické fakultě* — patrně J. Ev. Purkyně; *zákony Noamovy* — soubor starých žid. přikázání; *sodalicie* — přátelské kroužky; *princ* — Jerôme Napoleon, viz vysv. k str. 27; *pour finir à 10 heures* — konec o 10. hodině;
- 238: *Jakub Anderson* — spr. James A. (1680—1739), autor knihy *Constitutions of Free Masons* z r. 1723; *o Polsce z roku 1863* — viz vysv. k str. 36;
- 239: *Edwin* — jedno z nejvýznamnějších galských plemen; *tous les enfants de Dieu* — všechny děti boží; *zavraždění Lincolna* — v r. 1865 hercem Boothem; viz též *Drobné klepy I*, 352;
- 240: *Paříž... je nyní... zpusťována* — požárem po porážce komunardů; *la Capitale de Paris* — hlavní město Paříže; *reverber* — pouliční svítlna opatřená reflektorem;
- 241: *hanebný Karel IX.* — panovník z rodu Valois (1550—1574), za jehož vlády vyvrcholily spory mezi katolíky a hugenoty vražedným krveprolitím v tzv. bartolomějské noci (z 23. na 24. srpna 1572); *slova Chateaubriandova „všechny vody... světa...“* — pronesl je v polemice proti návrhu, aby na místě popraviště Ludvíka XVI. byl zřízen vodomet; *když zbraně ty utrpěly největší pohany* — porážkou ve válce s Pruskem r. 1870; *Charlotta Corday* — viz vysv. k str. 68; *Hébert* — Jacques René H. (1757—1794), revoluční žurnalista, redaktor časopisu *Père Duchesne*, populární mluvčí lidu; *Brissot* — Jacques Pierre B. (1754—1793), politický publicista, girondista; *Lagrange* — Joseph Louis L. (1736—1813), matematik; *Bibliothèque Sainte-Genève* — stará pařížská knihovna, založená 1624;
- 242: *napsal sám epitaf* — viz str. 84;
- 243: *kostel Paninský* — Frauenkirche z l. 1468—1488; *Bürcklein* — Friedrich B. (1813—1872), architekt; *Propyleje* — stavba z let 1846 až 1860 v klasicistickém stylu; *Nová pinakotéka* — postavena 1846 až 1853, sbírka obrazů novodobých malířů, zvl. mnich. školy;
- 244: *král Ludvík* — bavorský král L. August (1786—1868); *kreslič Humo-*

- ristických listů — Fr. Kolár (1830—1895) nebo Fr. Brádka; *Glyptotéka* — budova sochařské galerie od architekta Franze Leo Karla Klenze (1784—1864), dvorního stavitele bav. krále, z let 1816—1830; *obě Pinakotéky* — Stará a Nová p. dostavěny v r. 1853; obrazárny; *Schwanthaler* — Ludwig Sch. (1802—1848), sochař; „*Viktorie*“ *Rauchova* — viz vysv. k str. 90;
- 245: *dcera Hermannova* — podle starogermánského knížete Arminia (viz vysv. k str. 94), prototyp germánských vlastností; *Gemütlichkeit* — zdvořilost;
- 246: *ungemütlich* — nezdvořilý; *Kummen's boald wieder* — přijďte zase brzy; *Wegen...* — Kvůli takovému mizernému cizákovi, je to beztoho nějaký Polák;
- 247: *když se ale pivo stane o krejcar dražší* — zdražení piva v Mnichově v r. 1843 o krejcar na mázu vyvolalo nepokoje, které muselo potlačit vojsko; *boj... o mrtvolu Patroklova* — scéna z Homérově Iliady; *anti gustibus* — správně de gustibus non est disputandum (proti gustu žádný dišputát); *grau in grau* — šedá v šedé (výraz pro jemné odstínění);
- 248: *Janouškova* — Fanny J. (1830—1904), herečka čes. původu; *Fliegende* — Fl. Blätter, ilustrovaný týdeník, vych. od r. 1859; *Hans Jörgl* — vídeňský humoristický časopis; *Peterspfennige* — sbírka na papežské vojsko, zal. r. 1867; *zu die Bayern* — k Bavorákům;
- 249: *das ganze Deutschland...* — celé (roz. sjednocené) Německo to musí být! Nám chybí muž (roz. který by je sjednotil), parafráze Arndtovy písně na sjednocení Německa; *boj Řekův proti Turkům* — v r. 1821; *fresky Hessovy* — od bav. dvorního malíře Petera v. H. (1792 až 1871); *krále Ota vyhnali* — viz vysv. k str. 176; *Maxmilián I.* (1756 až 1825), bav. král;
- 250: *Rauch* — viz vysv. k str. 90; *Schwanthaler, Klenz* — viz vysv. k str. 244; *Cornelius* — Petr C. (1783—1867), něm. malíř; *Wagner* — Johann Martin W. (1777—1858), ředitel mnich. galerie; *ausgezeichnet...* — vynikající, překvapující, dokonalé; *Leopold Stefan* (1826—1890), čes. malíř; *Haushofer* — Maxmilián H. (1811—1866), něm. malíř, krajinář; *Bulyovská* — Lila Szilágyi B. (1833—1909), maď. herečka a spisovatelka; *Boj ženských* — hra z r. 1851;
- 251: *socha Memnonova* — Kolosy, sedící sochy egyptského panovníka; *Lipperltheater* — místní název bývalého Schweigerova divadla na okraji předměstí Au, které proslulo zvláště ve dvacátých až čtyřicátých letech 19. století, zaniklo v r. 1865; *Glückshafen* — „přístav štěstí“; *Kratky-Baschik* — viz str. 146; *Klíšník* — Klischnigg, zvířecí mimik; *obsahem... Macháčkovy Ženichy připomínající* — veselohra Simeona Karla M. (1799—1846) z r. 1826;
- 252: *Kratochvíl* — asi Adolf K. (1828—1876); *Šimek* — Ludvík Š. (1837 až 1886), žák Em. Maxe; *profesor Richter* — František R., kněz, člen Matice české;

- 253: *Kennen Sie böhmisch?* — umíte česky?;
- 254: *Das ist ein Böhme* — to je Čech; *krále již mohou... znát* — Stuttgart byl sídelním městem království virtemberského, konstituční dědičné monarchie. Na vládě se podílely zemské stavy (Landesstände) ve dvou poslaneckých komorách. R. 1863 byl králem Vilém (1815—1864);
- 255: *Antonín a Václav Frič* — Ant. F. (1832—1913), zoolog, paleontolog, Václav F. (1839—1916), obchodník s přírodninami; *das ist...* — To je přece z Reineka, jak hezounké!;
- 256: *Und das... sind...* — a tu jsou mladí orlosupové bradatí...; z *Goethova Reineke* — Reineke Fuchs, Lišák ferina, časoměrné zpracování středověkého zvířecího eposu z r. 1793; *das Tischrücken, das Zweckessen* — hostiny; *Kaulbach* — viz vysv. k str. 91;
- 257: *Agilolfinger* — nejstarší bavorský knížecí rod, odvozovaný od Garibalda I. z l. pol. 6. stol.; *Don Juan de Austria* (1547—1578), levoboček císaře Karla V. (1500—1558), syn Barbory Blombergové (†1597);
- 258: *Bürcklein* — viz vysv. k str. 243; *Du verstauchtes Madel, du!* — ty nemehlo, ty!; *most proslavený* — z 12. století, 312 m dlouhý, 7 m široký a s 15 oblouky; *knížata Taxisové* — Alexandr Ferdinand T. (1704 až 1773) se od r. 1748 usídlil jako hlava rodu v Řezně;
- 259: *pod Walhallou* — viz vysv. k str. 67; *Schwanthalerovo umění* — viz vysv. k str. 244; *reichsacht* — říšská klatba; *Arnulf Bavorský* (†937), kníže; *Jindřich Lev* (1129—1195), vévoda bavorský a saský; *Hans Dollinger... Uhra Krako a David Goliáše maže* — freska v tzv. Dollingerově sálu, scéna ze středověkého zápasu, a na tzv. Goliathhausu;
- 260: *augšpurská konfesí* — protestantské vyznání; *Augsburger allgemeine* — A. a. Zeitung, časopis něm. liberálů v l. 1810—1882;
- 261: *že se jim Heine posmíval* — v pamfletu *Der Schwabenspiegel*; *Lechfeld* — planina v Bavorsku, kde Oto I. r. 955 porazil s českou pomocí Uhry;
- 262: *falcký Bedřich Vítězný* — vládl v letech 1452—1476, kurfirst falcký; *rakouský Ferdinand* — Ferdinand I. (1503—1564); *bavorský Albrecht* — A. III. (1401—1460); *Klárka z Dettenů* — manželka Friedricha I.; *Anežka Bernauerova* — milenka Albrechta III., utopena na rozkaz Albrechtova otce r. 1435; *Filipína Welsrova* — viz vysv. k str. 175; *špatní básníci* — Törring (1788), Hebbel (1875) aj. zpracovali příběh dramaticky; *Zehn Pfund...* — Deset funtů dobrých augšpurských feniků; a kterého nebo kterou to nepřivede k dobrému, tomu nebo té pro polepšení uříznout ruku nebo nohu, ať je to žena nebo muž. Kdo ale by tomu jednou nebo vícekrát unikl, tomu má být pro polepšení zakázáno město Landsperg bez výjimky na sto let a jeden den;
- 263: *půl percenta láže* — viz vysv. k str. 185; *Maxmilián I.* — (1459 až 1519); *Requiescant* — ať odpočívají; *sklesli ve svém sněmě na menšinu* — úpravou volebního řádu, oktrojovaného Schmerlingovou ústavou z r. 1861; *iliberalisté* — odpůrci liberalismu; něm. naciona-

- listé se snažili ztotožnit české národní hnutí s konservativní politickou koncepcí staročeského křídla buržoasní politiky;
- 264: *uvěznění protestanté* — Alhama a Matamaros, viz Hlas 11. ledna 1862; *Sie sollen ihn nicht haben...* — nemají ho mít, ten starý německý Rýn (z vlastenecké písně *Das Rheinlied* od Nikolause Beckera, 1809—1845); *den freien* — volný; *duana* — (douane) celnice;
- 265: *es wird meist deutsch gesprochen* — mluví se většinou německy; *mír ryswický* — mezi Francií a spolkem Anglie, Holandska, Španělska a Německa; *donnez moi...* — dej mi dva kousky; *známá píseň Arndtova* — báseň *Was ist der Deutschen Vaterland* od *Ernsta Moritze A.* (1769—1860), něm. vlasteneckého básníka;
- 266: *Où est donc...* — Kde je vlast Němce? Je to Prusko, je to Rusko? Je na Rýnu, kde kvete růže, nebo na Baltu, kde poletuje racek? Oh ne... mé srdce, má vlast musí být ještě mnohem, mnohem větší; *Frankfurt nad Mohanem* — v polovině srpna konal se ve F. sjezd panovníků německých států, sdružených v tzv. Bundu (spolek něm. monarchií), jehož členem bylo také Rakousko, které v něm soupeřilo o vedoucí posici s Pruskem; *Gota* — sídelní město vévodství sasko-kobursko-gothajského za vlády Arnošta IV. (II.) (1818—1893); Arnošt IV. byl podporovatelem unionistické politiky Pruska; *Bundestag* — parlament Něm. spolku;
- 267: *Ludvík „der Bayer“* (1314—1347), bav. král; *Fünfziger-Ausschuß* — výbor padesáti, který se sešel 4. IV. 1848, aby připravil nové uspořádání Německa a volby do parlamentu;
- 268: *Nationalversammlung* — národní shromáždění spolku německých států; *Auerswald a Lichnovský* — Hans Jakob von A. (1792—1848), pruský generálmajor, a kníže Felix L. (1814—1848), vůdce pravice v Nár. shromáždění, byli zastřeleni levicovými radikály 18. IX. 1848; *stoletá Rothschildová* — žena zakladatele bankéřského rodu Amshela R.;
- 269: *„Frau Rat“* — „paní radová“; *Lošvice* — dnes předměstí Drážďan; *Žandava* — Bad Schandau;
- 270: *Wanderer, tue desgleichen* — Poutníče, čiň totéž; *Blasewitz* — dnes drážďanské předměstí; r. 1785 tam Schiller poznal Justinu Sagadinovou a podle ní vytvořil postavu Gustel v. B. ve *Valdštýnově* táboře (část trilogie *Wallenstein* z r. 1798); *Stille Musik* — Tichá hudba; *entsprechende Kerkerstrafe* — příslušný trest vězení;
- 271: *Mein Leipzig...* — Své Lipsko chválím si; je to malá Paříž a vzdělává svůj lid; *Friedrich Taubmann* (1565—1613), něm. humanista; *Dein...* — Tvůj Auerbachův sklep by mohl být malým Lipskem; *Halander* — patrně autor knihy *Das galante Leipzig* (Lipsko 1768), z níž Goethe použil přirovnání k Paříži;
- 272: *velký soudruh Goethův* — Schiller; *Jindřich Stromer* (nar. 1542), lipský profesor; *některý Auerbach* — v Sasku, jihozápadně od Zwickau; *Doktor Faust...* — Doktor Faust v tomto čase rychle vyjel z A.

- sklepa na sudě s vínem; *sklepními dveřmi*... — ze závěru pijácké scény v Auerbachově sklepě; *matné zjevy* — z úvodu k Faustovi (v překladu Ot. Fischera: „Zas, chvějné postavy, mne obléáte?“);
- 273: *překlad Kolárův* — Josef Jiří Kolár (1812—1896), herec, režisér a spisovatel, vydal překlad Fausta r. 1863; *Das ärgerliche Leben*... — Pohoršlivý život a strašlivý konec těžce potrestaného černokněžníka doktora Johana Fausta, nejprve před mnoha lety pilně popsáno Georgem R. Widmannem, nyní nově přehlédnuto a doplněno, jakož i pro výstrahu rozmnoženo novými památkami i rozmyslnými otázkami a příhodami dnešního zlého světa Jak. Mik. Pfitzerem, med. dr., podle předem sestavené zprávy C. Wolf. Platzia, kdysi doktora Písma svatého, o ohromných čarodějných hříších, vedle přídavku laponských bájuplných pověstí, jakož i jiných několika čarodějných příběhů. Norimberk, nákladem W. M. Endtnera 1695; *Zachariä* — Jiří Z. (1825—1858), lipský malíř; *scholastici vagantes* — potulní studenti;
- 274: *Weinschröter, Weißküttel* — skladač vína, sklepník; *Doktor Faustus*... — doktor Faust v této době vyjel z Auerbachova sklepa na sudu s vínem, což vidělo mnoho lidí. To dokázal svým jemným uměním a za to propadl ďáblu;
- 275: *wie es*... — protože to bylo považováno za ničemnost;
- 276: *was hast*... — proč sídlíš v těchto holých rozsedlinách jako sýček; *Davison* — Bogumil D. (1818—1872), herec polského původu; *Janouškova* — viz vysv. k str. 248;
- 277: *der echte*... — kdo ryzí Němec je, má pítku na Francouze (z Branderovy promluvy ve scéně v Auerbachově sklepě z Goethova Fausta, překlad Ot. Fischera); *Korzeniowský* — Józef K. (1797—1863), polský romantický spisovatel; *ut ferient ruinae* — ať zbudou jen zříceniny; *bosák Kapistrán* — historické údaje čerpá Neruda z knihy W. Annaschové *Aus Königs Poděbrads Tagen*, kterou recensoval v NL 26. IV. 1877 (viz Lit. II);
- 278: *bývalé pevnostní valy* — Vratislav zbořila hradby 1813;
- 279: *Rauch* — viz vysv. str. 90; *Kiss* — August K. (1802—1865), sochař; *Schadow* — Johann Gottfried Sch. (1764—1850), sochař; *Čelakovský a Purkyně* — byli ve Vratislavi v r. 1842;
- 281: *když odjížděli naši poslanci* — 12. dubna 1861 na zasedání říšské rady se žádostí, aby se císař dal korunovat za českého krále; *rezonovat* — polemizovat; *užší... rada* — podle konstituce z r. 1861 parlament bez zástupců Uherska; *ačkoli prý nemají papírové peníze ceny* — po státním bankrotu Rakouska koncem padesátých let byla nedůvěra k papírové měně;
- 282: *Waren*... — Nebyl jste v Teplicích? Ne. Já jedu z Teplic. Ták?; *Man muß*... — V T. se musí žít jen tak tak, a přece to stojí hromadu peněz;
- 283: *Hochwürden*... — Velebný pán byl někdy v T.? Ne.; *ty hlouposti* —

- revoluce r. 1848; *Was...* — co je mně do vás? (co je nám do vás?); *nemámť té cestopisné objektivnosti jako Goethe* — v knize *Italienische Reise* (1817);
- 284: *borty* — stuhy; *Versteh'...* — Nerozumím moravsky; *Czajkowský* — Michal C. (1804—1886), Sadik paša, spisovatel; povídka *Kirdžali* je z r. 1858 (přeložil ji roku 1863 Fr. P. Volák); v úvodní apostrofě vyzývá K. Dunaj, aby potopou ztrestal národnostní a náboženské renegáty; *Na hřbitově markském* — hřbitov sv. Marka v Simmeringu; *odhalení Klicperova pomníku* — 22. června 1861;
- 285: *k. k. Rechnungsrat* — c. k. účetní rada; *unvergeßlich* — nezapomenutelný;
- 288: *Skotská brána* — bývalá brána na Skotském náměstí, za níž stála budova parlamentu (dřevěná);
- 289: *Soll...* — Copak k parlamentu musí být nějaká taxa?; *dle jistého vídeňského fejetonisty* — Friedricha Uhla (1825—1906), redaktora *Botschafteru* a *Wiener Zeitungu*; *gemütlich* — zdvořilý, příjemný, bodrý; *Was wollen Sie...* — Co chcete? Nerozumím, copak chcete?; *mluvil...* „vysokou“ češtinou, „tou novou“ totiž — v letech šedesátých se rychle rozvíjel spisovný jazyk, zbavoval se germanismů; mladá česká inteligence horlivě propagovala „novou“ češtinu oprostěnou od pravopisných a lexikálních přežitků;
- 290: *pravice... levice* — na pravici seděli opoziční federalisté, na levici vládní centralisté, němečtí liberálové;
- 291: *pan Hein* — Franz H. (1808—1890); „užší“ rada říšská — viz vysv. k str. 281;
- 292: *David Kuh* — (1818—1878) něm. liberální žurnalista, redaktor pražského deníku *Tagesbote aus Böhmen*, který koncem padesátých let nabyl nacionalistického, protičeského zaměření; *dii omen* — boží znamení;
- 293: *švehatské pivo* — z oblíbeného vídeňského pivovaru; *Bierhalle* — pivnice; *Palackého narozeniny* — 14. června 1861 bylo Palackému 63 let;
- 294: *Pražák* — Alois P. (1820—1891); *Helcelet* — Jan H. (1812—1876), mor. politik, představitel slovanské strany; *Alois Fischer* (nar. 1800), poslanec říšského sněmu v r. 1848; *Štrobach* — Antonín Š. (1814—1856), právník a spisovatel, r. 1848 pražský starosta;
- 295: *archivář Jelen* — Alois J. (1801—1857); hudební skladatel, poslanec říšského sněmu v r. 1848; *Springer* — Anton Heinrich S. (1825 až 1891), něm. dějepisec a historik umění; *Constitutionelles Blatt* — C. B. aus Böhmen, politický časopis z r. 1848; *Eduard Bruna* (nar. 1822), docent na pražské universitě, redaktor vládních novin *Prager Zeitung*, *Prager Abendblatt* a *Pražské noviny*, v r. 1848 člen *Slovanské lípy*; *Wodka* — Jan V. (1825—1899), redaktor, v r. 1848 radikální demokrat; *Bratka* — Adolf Bradka (1822—1898), polytechnik, jeden z obhájců pražské techniky v r. 1848, později rak. plukovník; *Prager*

- Zeitung* — vládní list, vycházel od r. 1744; *Benedek* — Ludwig August Ritter von B. (1804—1881); *doktor Klaudy* — Karel Leopold K. (1822—1894), advokát a politik, r. 1867 pražský starosta;
- 296: *der Volkssänger* — lidový zpěvák;
- 297: *František Haisz* — populární pražský pouliční zpěvák; *Heute...* — Dnes jako každé pondělí. Zpěvák Fürst; *Sängerfürst* — „kníže zpěváků“, pražský kabaretní zpěvák;
- 298: *Johann Daniel Falk* (1768—1826), satirik; *so zog in Rom...* — tak se kdysi do Říma dostaly flétistky, tak kdysi kytarédky do mocné Sparty; *jistá rovněž tak malá... osobnost* — patrně míněn Leopold Raudnitz, něm. průmyslník, vydavatel národohosp. periodik; *Wenn...* — Chcete-li slyšet koncerty, kupte si křeslo do Burgtheatru!; *wiener Gemütlichkeit* — vídeňská zdvořilost, bodrost;
- 299: *aus der Lucrezia* — z Lukrecie, Donizettiho opery *Lucrezia Borgia*; *Ob'st herkommst* — Přijdeš-li; *Die beiden Kurzsichtigen* — Oba krátkozrací; *Der politische Schuster* — Švec politik; *Die böhmischen Musikanten* — Čeští muzikanti;
- 300: *du bist...* — ty jsi hloupý Čech, ty jsi ještě hloupější než ten tady; *Radetzky marsch* — pochod Radeckého, pojmenovaný podle rak. vojévůdce (1766—1858); *'s giebt nur a Wien* — je jen jedna Vídeň, verš z kupletu „Es gibt nur a Kaiserstadt“; *Hietzing* — vídeňský okres;
- 301: *štabrlvachman* — komický hlídač; (*stabrl* — komická postava vídeňských frašek, *wachmann* — strážný); *Matyáš* (1557—1619), císař něm. a král uherský; *Fischer z Erlachu* — Johann Bernhard F. z E. (1656—1723); *Guglielmi* — Gregorio G. (1714—1773), malíř; *Troger* — Paul T. (1698—1762), malíř, ředitel víd. akademie; *Donner* — Georg Raphael D. (1693—1741); *Gran* — Daniel G. (1694—1757), malíř; *vítězoslavný Napoleon* — obsadil Vídeň r. 1809;
- 302: *jenerál Rapp* — Jean hr. R. (1772—1821); *Maria Louise* (1791—1847), císařovna franc.; choť Napoleona I.; *čekají na Ferdinanda Dobrotivého* — císař se vrátil do Vídně, odkud uprchl před revolucí, až 12. srpna 1848;
- 303: *Kodym* — Josef K. (nar. 1828), redaktor Pražských novin a Národních novin; *Gemütlichkeit* — viz vysv. k str. 298; *Beyerovy sochy* — od Johanna Christiana Wilhelma B. (1725—1806), malíře a sochaře;
- 304: *Penelopa* — manželka Odysseova, postava z Homérova eposu; ztělesněná manželská věrnost;
- 305: *Dreieinigkeitsdoktrin* — učení o svaté Trojici; *die sich...* — kteří se od mládí zabývají učením o trojčlence (Romanzero, Hebrejské melodie); *hat so...* — vyzdobil tak bohatě svob. pána Sina (patrně Simon Georg S., 1810—1876, z řecko-maď. bankéřské rodiny);
- 306: *Komenského, jak líčí spisovatele* — v Labyrintu světa a ráji srdce líčí K. spisovatele jako „houf křepkých jakýchsi jonáčeků na vážkách odvažujících a na pídí odměřujících syllaby a plesajících okolo toho a skáčících.“; *die Schranke* — závora, zde místo, na němž se sjednávají transakce; *diference* — rozdíly hodnot akcií;

- 307: *nové elementy* — sardinský král Viktor Emanuel stál v čele sjednocovacího hnutí namířeného proti rakouským zájmům v severní Itálii; posílení protirakouských sil v sard. ministerstvu mohlo ovlivnit zájmy rak. finančníků v Itálii;
- 308: *K. Eszterházy* — jeden z nejbohatších maďarských šlechtic. rodů; *o dvě celá níž* — procenta;
- 309: *Benátčané ... se dostali od „nás“ pryč* — roku 1866 po porážce Rakouska s Pruskem; *nella città dolente* — v městě věčné strasti (z úvodu 3. zpěvu Pekla v Dantově Božské komedii, překl. Jar. Vrchlického); *du Chaillu* — Paul Belloni d. Ch. (1835—1903), Američan francouzského původu, cestovatel; *Baker* — Richard Samuel B. (1821 až 1893), objevitel pramenů Nilu; *pouť v balónu... k středu Země* — narážka na Vernovy romány Pět neděl v balonu, Do Měsíce, Do středu Země;
- 310: *Martin Drucker* — básník, spolu s A. Zanderem vydal *Blüten aus dem Treibhaus der Lyrik. Eine Mustersammlung* (1855); *fryšvásr, varmvířtl* — čerstvá voda, horké párky; *unwiderlegbar* — nepochybně;
- 311: *heuriger* — letošní víno; *Geistingrova* — Marie G. (nar. 1836), opeřetní subřeta;
- 312: *kníže Auersperg* — Adolf kn. A. (1821—1885), ministerský předseda po pádu ministerstva Hohenwartova; *Beust* — Friedrich Ferdinand B. (1809—1886), saský a rakouský politik, tvůrce politické koncepce dualismu; *Krásná Helena* — opereta J. Offenbacha (viz vysv. k str. 174) na motivy z antické mythologie; *vyplašení červenými... husary* — v roce 1866, kdy rakouské úřady narychlo opustily Prahu před pruskou armádou; *vídenské glacis* — promenáda na místě starých hradeb; *makadam* — viz vysv. k str. 25;
- 313: *dodělavající lev, trpící peštskými úbytěmi* — po rakousko-uherském vyrovnání (1867) se značně snížila účast Uherska na celorakouském rozpočtu; *Die Staaten...* — starověké státy měly přec zcela zázračné zřízení: žádné ministry, žádnou vládu a žádné dvorní účtárny; *vídeňský poeta* — snad Aloys J. Blumauer (1755—1798), satirik; *svatoštěpánská věž je dostavena* — F. Schmidtem v r. 1864;
- 314: *à la pazienza* — patrně karetní hra patience; *bouda před Skotskou branou* — viz vysv. k str. 288; *Friedrich Uhl* — viz vysv. k str. 289; *wegen Unterstandslosigkeit* — kvůli neporozumění; *Koc von Dobrž* — Ferdinand K. von D. († 1882), zem. a říš. poslanec;
- 315: *Doubek* — rytíř Eduard D., poslanec říšské rady; *opat Zeidler* — Josef Jeroným Z. (1790—1870); *když pan Beust po prvé přišel do českého sněmu* — v r. 1866, když po schůzce s císařem v Praze se stal rak. ministrem zahraničí; (viz též vysv. k str. 312); *Berger* — Johann Nepomuk B. (1816—1870), rak. politik; *hrabě Taaffe* — Eduard hr. T. (1833—1895), rak. státník, předseda vlády v letech 1868—1870; *Schindler* — Julius Alexander Sch. (1818—1885), říšský

- poslanec za Vídeň, spisovatel; *Figaro* — vídeňský humoristický časopis;
- 316: *Schillerova rukavičkářská balada* — v baladě *Der Handschuh* z r. 1797 je obraz, jak vchází dravá zvěř do arény; *Rechbauer* — Karl R. (1815—1889), poslanec za Štýrský Hradec; *Hanisch* — poslanec českého zemského sněmu;
- 317: *les graces sur l'amour* — půvaby lásky;
- 318: *generál Welden* — Franz Ludwig W. (1782—1853), laik botanik; plán sadové úpravy *Schloßbergu* je z r. 1839; *Luginslande* — Pozorovatelná; *Guckaufberge* — Vyhlídka na kopci; *Saphir* — Moritz Gottlieb S. (1795—1858), něm. humorista židovského původu; *aber ein Tiergarten* — ale zoologická zahrada;
- 319: *Schilcher, Luttenberger* — druhy štýrských vín; V. A. *Svoboda* (1827—1902); *Tagespost* — vych. od 1856; *Ranní list* — pražský časopis z r. 1848;
- 320: *drožkáři strikují* — první zpráva o stávcě je v *Nár. listech* z 29. dubna; *Maurer-Michl...* — patrně přezdívky mluvčích drožkářů;
- 322: *Břetislav* — Bratislava; *Světová výstava* — viz Studie II; *Schwarz-Schönborn* — Ervín S. S. (1812—1881);
- 324: *Římský karneval* — opereta Johanna Strauße ml.; *Trebizondská* — *Princezna T.*, opereta J. Offenbacha (viz vysv. k str. 174); *Javotte* — J., *Popelka bostonská*, *Jonasova opereta* na slova J. Hoppa; *Finaly* — Caroline F. (nar. 1852), působila jako subreta na divadle *An der Wien* do r. 1883; *Sněhulák* — burleskní opereta s hudbou J. Offenbacha; po prvé v *Aréně* 19. VII. 1872; *Strampfer* — Friedrich S. (1823—1890), ředitel divadla *An der Wien*;
- 325: *(nebe)... zasmušilý jako bursovní žid* — narážka na krach na burse 9. května 1873; *Schottenring* — Skotské náměstí, sídlo bursy;
- 326: *Müllerův obraz* — Charlese Louise M. (1815—1892), z r. 1850; *Bethseda* — jeruzalémský rybník, jehož voda prý měla léčivou moc, proto kolem rybníka čekaly zástupy nemocných; *Taglioni* — Pavel T. (1808 až 1884), baletní mistr; *diference* — viz vysv. k str. 306; *Mannsfeldova*, *Schmerova*, *Ulkova* — vídeňské subrety; *die Königin der Zote* — královna oplzlosti;
- 327: *Gallmayerova* — Josefína G. (1838—1884), zpěvačka v *Karlově divadle*; „*věčně stejná ve své kráse*“ — citát z *Hálkova Alfréda*; *wo san denn die Japaneseln* — kde jsou ti Japončiči?; jde o japonské oddělení na *Světové výstavě*, kterému věnoval Neruda několik fejetonů (viz Studie II a zde *Japonská čajovna*, str. 333; kníže *Adolf Schwarzenberg* (1832—1914);
- 328: *Spottvogelperspektive* — „vrabčí“ perspektiva;
- 329: *Mehr weise...* — Moudřejší se neptá, zda ho má kdo v úctě, bez ohledu na slávu či potupu jde za svým světlem (*Einem kleinemütigem*); *Seume* — viz vysv. k str. 164;
- 330: *Versöhnungstag* — židovský svátek smíření; *zpíval by jak Nero* — při

- požáru Říma, podle známé pověsti; *křížkujete se pořád...* s *Prager Abendblattem* — ve dnech 30. a 31. VII. polemisovaly Nár. listy o zásadě rovnoprávnosti ve školství s přílohou *Prager Zeitung*, P.A.;
- 331: *vom höchsten Heurigen* — z nejlepšího letošního vína; *vierzeilige* — čtyřřádková, vídeňský popěvek; *Es gibt...* — je jen jedno město císařské, je jen jedna Vídeň; *Das freie Blatt* — polit. časopis, vycházel od r. 1872; *spießbürger, staatsbürger* — měšťák, státotvorný občan; *část německé říše* — Rakousko bylo od r. 1866 členem tzv. Německého spolku, Bundu; po porážce od Pruska bylo z něho vytlačeno, spolek se rozpadl a Prusko zaujalo vedoucí postavení v Německu, sjednocujícím se pod jeho vlivem;
- 332: *nově dobytý Elsas* — viz vysv. k str. 92; *korunní pruský princ* — Bedřich Karel Mikuláš (1828—1885), u Němců oblíbený vojevůdce z prusko-francouzské války; *šah nedošel... v Berlíně oblíby* — berlínské noviny rozšiřovaly po odjezdu šacha z Pruska pomluvy o jeho vystupování. Vytýkaly mu především, že nechtěl dodržovat pruský dvorní ceremoniel; *Králové Hradec, Sedan* — místa rozhodujících pruských vítězství ve dvou válkách: r. 1866 s Rakouskem a r. 1870 s Francií; *Thanův obraz* — Mór T. (1828—1899), maď. historický malíř; *Grillparzer* — Franz G. (1791—1872), dramatik;
- 333: *joroja* — nevěstinec;
- 335: *mikádo, tajkun* — tituly japon. císařů, panovníků světských a duchovních; *baron Stillfried* — patrně Raimund, sv. pán z Ratenicz (nar. 1839), rak. vyslanec v Yokohamě; *Vorstadtzeitung* — Wiener Stadt- und V., vycházely od r. 1855;
- 336: *fadesa* — nuda; *jako Uhland napsat na čaj nadšenou báseň* — Johann Ludwig Uhland (1787—1862), Theelied z r. 1811;
- 337: *Ihr trefft ja keinen Menschen...* — nepotkáte člověka, který vůbec může žít bez jedu (zloby); *paní Malá* — Otýlie Sklenářová-M. (1844—1912), herečka;
- 338: *nová bursa* — byla dostavěna v l. 1872—1877 na Schottenringu; *před 9. květnem 1873* — viz vysv. k str. 325; *Laubův Stadttheater* — M. Laube (1806—1884), ředitel městského divadla vídeňského v l. 1872—1879;
- 339: *dragant* — druh pryskyřice;
- 340: *památný den* — viz vysv. k str. 325; *Saure Milch* — kyselé mléko;
- 341: *vacírující sklepníci* — bez stálého zaměstnání; *pán z Daňků* — Čeněk Jan z D. (1827—1893), čes. průmyslník;
- 342: *Lederholz* — „olověné dřevo“, dirca palustris; *Leberholz* — játrové dřevo; „okupace“ Bosny — v červenci r. 1877 vtrhlo Rakousko do Bosny a Hercegoviny, aby ji anektovalo; *Infanterieoffiziersrevolver...* — pěchotní revolver, polní potřeby, polní tašky, armádní dalekohledy; *Wird Steuereinnehmer in Bosnien...* — bude výběřčím daní v Bosně; *Hadži Loja* — Čurčič, vůdce tureckých povstalců proti rakouské armádě v Bosně; *Wasserträger in Kairo* — káhirský nosič vody;

- 343: 40 *Mann*... — 40 vojáků nebo 6 koní;
- 344: *fryšvásr* — viz vysv. k str. 310; *Ausgang* — východ (slovní hříčka s východ = procházka);
- 345: *kam by člověk... šel* — dne 8. října bylo zahájeno zasedání říšské rady, na kterém byli po prvé od zahájení pasivní opozice přítomni čeští poslanci; za sliby národnostních ústupků přerušili bojkot sněmovní činnosti; *sklep Eszterházyho* — vinárna ve čtvrti Haarhof; *jak vypadá šófl* — budova původní sněmovny byla dřevěná; *udělat krach* — narážka na neúspěchy nacionalistické politiky německých buržoasních liberálů a na hospodářský krach;
- 346: *Hans Jörgl* — viz vysv. k str. 248;
- 347: *v Ovocné ulici* — dnešní ulice 28. října; *s'will ka ordentlicher Mensch mehr sterben* — žádný pořádný člověk už víc neumře; *Tagblatt* — Wiener T., deník, vych. od 1851, jeho spolupracovníkem byl Nerudův přítel V. K. Šembera;
- 348: *naši Kryšpáci* — rodina Gryspeků z Griesbachu, která podle pověstí se po porážce bělohorské hromadně otráвила (sr. lit. zpracování u J. J. Marka: Noc na Kacerově a u Lindaua: Poslední kvas Gryspekův); *Národní listok* — patrně narážka na německou žurnalistiku, která vinila české politiky z tajných styků s Ruskem (listok = rusky list); *Otýlie Malá* — viz vysv. k str. 337; *Josef Lev* (1832—1898), operní zpěvák, přítel Nerudův; *zvláště přispělo* — viz vysv. k str. 345;
- 349: *denn...* — neboť Vídeňáka nic nezničí; *Heuriger* — viz vysv. k str. 311; *z'letzt g'wachsen* — právě dozrálé;
- 350: *Lehranstalt...* — Učiliště vyššího odívacího umění; *Briefkasten...* — poštovní schránka ladiče pian; *Ach, du...* — Ach, ty milý kratiknote, kdybychom se tě jen zbavili;
- 351: *Makart-Stadlin* — Hans M. (1840—1884), malíř, Eduard S. (1845 až 1881), malíř dekorací, spolupracovník M.; *aliance rakousko-německá* narážka na diplomatickou návštěvu Bismarcka ve Vídni v říjnu 1879; *wundersames Zukunftsreich* — zázračná říše budoucnosti; *přítomnost Čechů* — viz vysv. k str. 345; *Hans Jörgl* — viz vysv. k str. 248; *Der Wenzel kummt...* — Vašek jde, Vašek jde, Vašek už je tu (Wenzelslied, sr. pamflet vídeňského žurnalisty Lindera); *Herbstblätter* — Podzimní listy; zároveň slovní hříčka se jménem *Edu. Herbst* (1820—1892), něm. liberála, politika protičeského zaměření; *Kikeriki* — vídeňský humoristický časopis; *Lefebvre* — Jules Joseph L. (1836 až 1912), malíř;
- 355: *Reichsratsklárka* — viz str. 291; *Zprávy z říšské rady* — narážka na vzrůstající odpor české veřejnosti k říšské radě, která podle ústavy z února 1861 nezaručovala rovnoprávné zastoupení českým zemím;
- 356: *ilustrovaný archiv českého rozmaru a vtipu* — podtitul Humorist. listů; *Rubinger* — Ludvík R. (nar. 1820), klempíř, byl režisérem ochot. divadla do r. 1868;

- 357: *F. Vorlíček* — František Ladislav V. (1827—1865), překladatel; *dle Augsburger Allgemeine* — viz vysv. k str. 260; *doktor Dlabáč* — MUDr. Jan D. (1809—1873);
- 358: *pražský Pospíšil* — Jan Jaroslav P. (1812—1889), syn nakladatele Jana Hostivíta P. (1785—1868); *smíchovské... nádraží* — čes. západní dráha byla dostavěna za necelý rok;
- 361: *podobiznami J. J. V. císaře rakouského a krále bavorského okrášlená* — Františka Josefa (1830—1916) a Maxmiliána II., (1811—1864); *Klein a Lanna* — Leopold von K. (1813—1881), inženýr, Vojtěch L. (1805—1866), průmyslník; *Pštross* — František Václav P. (1823 až 1863), starosta od r. 1861; *Zeidler* — viz vysv. k str. 315;
- 362: „*Kominičkovice*“ — U tří kominičeků, čp. 232 na Smíchově, na dnešní křižovatce U anděla; *Kesnerka* — usedlosti Horní a Dolní Kesnerka na Smíchově;
- 363: *pražský měšťanosta* — viz vysv. k str. 361; *redaktor Času* — patrně Josef Svátek; článek v HL je vlastně parodií fejetonu v Čase ze 17. července;
- 364: *Smetana* — Josef František S. (1801—1861), přírodopisec a historik, básník; *Zöllner* — František Z. (1782—1863), ředitel kočovné divadelní společnosti, při níž působil též J. K. Tyl; *Das ist...* — to je plzeňské zubní párátko;
- 365: *socha Kopeckého* — Martina K. (1777—1854), plzeňského starosty; *Ludvík Wildt* (nar. 1824), sochař a řezbář; *Wildt pražský* — Antonín W. (1830—1883), sochař; *Ich werd'...* — jmenují mne malá sova a dávám tvrdé rány přes čumák;
- 366: *Bruchteil* — zlomek;
- 367: *Das...* — to je nejkrásnější galerie; *malíř Sekvenc* — František Sequens (1836—1896);
- 368: *vybraní českého divadla* — 2. a 3. července vystoupili herci Kolár, Šamberk, Šimanovský, *Pešková* (Eliška P., 1833—1895), *Maldá* (viz vysv. k str. 337), Hentzová aj. v Plzni v programu ukázek z repertoáru pražského divadla; *Theodor Storm* — viz vysv. k str. 116; *o cylindru* — viz předchozí fej.; narážka na to, že Kopecký byl zpodoběn s cylindrem, ačkoliv se cylindr v českých společenských kruzích považoval za znak německví; *Pfannerer* — profesor na plzeňském gymnasiu, místní básník;
- 371: *co byl Goethe o Lipsku napsal* — viz str. 271;
- 372: *Klimeš* — Josef K. (1828—1900);
- 373: *Bubeník* — Václav B. (†1879); *Werner* — Leopold W. (†1888), člen městského zastupitelstva; *Hulata* — Václav H., obecní výbor; *pivní krejčary* — dávka z piva na podporu českých škol; *Šmoranc* — František Š. (1814—1902); *vestigia non terrent* — překážek se nebojme;
- 374: *Die da...* — tady ta má 1500 zlatých, mohl jsem ji dostat, ona je ale... a tak jsem tedy...; viz slovo „*uspati*“ — hojně spáti, do zásoby spáti;

- 375: *Presse* — polit. liber. deník, založený r. 1848, od r. 1864 po založení *Neue freie P.* nazýván stará *Presse*;
- 377: *Příbram leží...* — tento a další citáty jsou z knihy Jana Nep. Jentsche: *Svatá hora, poutní místo v Čechách* (Příbram 1868); *Siegesmarsch z Franzosen vor Nizza* — z opery J. F. Kittla z r. 1848;
- 378: *Brzák* — Jan Ev. B. (1829—1912); *Lev* — viz vysv. k str. 348; *Ehrenbergova* — Eleonora z E. (1832—1912), operní zpěvačka;
- 381: *Jindřich Libsteinský* — J. L. z Kolovrat, nejvyšší hofmistr v království českém; skříňku dal zhotovit v r. 1644; *redemptoristé* — katolická kongregace založená r. 1732;
- 382: *Liebst...* — Miluješ-li čistý trůn boží, nepiš své jméno po stěnách, myslí raději na nebeský soud, aby tam bylo napsáno tvé jméno — kdo se však přece podepíše, zaplatí 2 zlaté pokuty;
- 383: *Barrandovo „pásmo B“* — Joachim B. (1799—1883), geolog, rozdělil půdní profil na 8 vrstev, označených zdola písmeny A—H;
- 385: *Vernův zlomyslný uhlíř* — Silfax z románu *Černá Indie*; *Chateaubriandův katakombní trpaslík* — patrně z *Pamětí Ch.* (*Mémoires d'Outre-Tombe*); *Was koof' ich mir dafür?* — co si za to koupím?, výrok německého časopisu o českém drahokamu, nalezeném v sedmdesátých letech (viz *Drobné klepy* II, 189);
- 386: *Vy havrani umazaní* — Erben, *O stavích*, č. 25; *obzor* — oddíl dolu v kolmém směru;
- 387: *Benvenuto Cellini* (1500—1571), sochař, klenotník a spisovatel; *hladomor Midasův, hanebnosti Jasonovy* — mythické příběhy o zhoubném vlivu zlata na lidský charakter;
- 388: *po shakespearSKU* — Shakespearova hra *Zimní pohádka* se částečně odehrává v král. českém, ležícím u moře; *Černé moře české bryndy* — neúspěchy české buržoasní politiky na říšské radě a další projevy vleklé krize měšťanské třídy; *hrabě Thun* — František T. (1847 až 1916) anebo Leo T. (1811—1888), rakouští politikové; *Blümchenkaffee* — saská bylinková káva;
- 391: *vesnice B.* — Bobnice u Nymburka;
- 392: *městečko N.* — Nymburk; *Kolatschekův Moravský mlýn* — Adolf K. (nar. 1821) otiskl ve *Stimmen der Zeit* článek na pokračování *Auf einer mährischen Mühle*; viz N. fejeton z 1. VI. 1861 (*Č. spol.* I, 32);
- 394: *z... osady, ku kteréž také vesnice B. přifařena jest* — Chleby;
- 397: *Die Czechen...* — Češi nemají peníze, a nejsou tedy národ;
- 398: *Michael Behaim* (1416—1474), *meistersinger*; *Sollt'...* — nebýt rozkolu v říši české, ...celý tento svět najednou;
- 399: *český představený* — snad starosta Josef Holý z Chleb, o němž je např. známo, že jako první zaslal r. 1861 úřadům vlastní návrh na zřízení nemocnice v Nymburce;
- 402: *za poslední pražské povodně* — na jaře 1862, viz *Drobné klepy* I, 120; *ti, kteří nám tak lidumilně přejou* — německá nacionalistická žurna-

- listika a politika; *pořekadlo o zvláštním lesku* — „třpytí se jako Pardubice“;
- 403: *jízdecké Pardubice* — okolí P. vynikalo tradičním chovem koní;
- 404: *Petschauáci* — kapela z Bečova n. Teplou u K. Var; *glabrae adscripti* — připoutání k půdě; *Jenkovo „Naprej“* — hymna od Davorina Jenka (1835—1914), slovin. hudebního skladatele;
- 407: *Lukes* (1824—1906), zpěvák, spoluzakladatel Hlaholu; *Procházka* — Ludevít P. (1837—1888), hudebník a skladatel; *Vilímek* — Josef Richard V. (1835—1911), nakladatel a redaktor Hum. listů, se v té době vrátil z několikaměsíčního vězení za žurnalistický přeštep;
- 408: *Al. Šembera* — Al. Vojtěch Š. (1807—1882), historik a filolog; *doktor Kremla* — Václav K. (1810—1864), spolupracovník B. Mosera v satir. časopise Brejle v l. 1848—1849; *Jiljí Jahn* — J. Vratislav J. (1838—1902), pedagog a spisovatel; *Přerhof* — Heřman P. (1831 až 1867), humorista a deklamátor; *Hellerova Kadrila* — od Ferdinanda H. (1824—1912), hudebního pedagoga, zakladatele Hlaholu; *Voglovi „Cikáni“* — od Frant. Arnolda V. (1821—1891), hudebního skladatele; *Klimeš* — viz vysv. k str. 372;
- 409: *František Schwarz* (1840—1906), spisovatel a politik, Nerudův kolega z Hlasu, později redaktor v Plzni; *o nastávající slavnosti borovské* — shromáždění při odhalení desky Karla Havlíčka 19. srpna 1862; *kníže Rudolf z Thurnu a Taxisu* (1833—1904), právník, spoluzakladatel Hlaholu; *(sláva) Černohorcům* — sympatie s národně osvobozeným bojem balkánských Slovanů byly demonstrací české veřejnosti proti národnostnímu útlaku;
- 410: *Procházekovo Probuzení* — viz vysv. k str. 407;
- 411: *přednávkem Borová* — viz vysv. k str. 409;
- 412: *Kollárovo slovo o kolébkách v chýžkách* — snad narážka na dvouverší „často tichá pastuchova chýžka více pro vlast může dělati nežli tábor, z něhož válčil Žižka“;
- 413: *Klaudy* — viz vysv. k str. 295; *slavnostní brožúrka* — obsahovala projev J. V. Jahna a Karla Sladkovského;
- 414: *v Hlasu otištěná... řeč* — 7. září 1862; *sbor Zvonařův* — Josef Leopold Z. (1824—1865), hudební skladatel; *Jos. Ad. Šrůtek* — J. Ant. Š. (1822—1901), spisovatel;
- 415: *dr. Klaudy co statní obhajce doktora Grégra* — obhajoval Julia G. (1831—1896) v tiskovém procesu proti Národním listům 5. VI. 1862;
- 416: *továrník Červený* — Václav Frant. Č. (nar. 1819), majitel továrny na hudební nástroje; *školní rada pan Wenzig* — Josef W. (1802—1876), pedagog a spisovatel;
- 418: *diploin říjnový* — císařský výnos z r. 1860, který obnovoval ústavní občanská práva;
- 420: *hlubošský farář Kohout* — Jan K. (nar. 1827) z obce Hl. na Příbramsku;

- 421: *pater* — otec, pův. význam zčeštěného slova páter; *historické Modřany* — mluví se o nich v jedné z nejstarších českých listinných památek, v zakládací listině kapituly vyšehradské;
- 424: „*Lurlej*“ — Loreley, víla lákající do záhuby plavce, jméno skalního útesu na Rýně;
- 425: *puchýrna* — hamr;
- 426: *Svatý Ivan* — Sv. Jan pod skalou u Berouna;
- 427: *Svatý Kilián* — osada u Davle u Prahy;
- 428: *jako... otec Žižka* — při obležení Prahy v září 1424 chtěl Ž. zničit Prahu pro její spojení s katol. šlechtou; *zemětřesení* — dne 14. července ve 13 hod. 14 min.;
- 429: transkripce řecké abecedy: *palmatias, kymatoeideis, myketias, brontoecheis*;
- 431: *Sedlo...* — vrcholky Českého Středohoří; Neruda tehdy bydlel v Bechlíně u Roudnice; *probošt Štulc* — Václav Š. (1814—1887), katolický publicista;
- 432: *vlastizrádci* — parodie útoku staročeské žurnalistiky na mladočechy, kteří se r. 1874 rozhodli přerušit pasivní politiku a vstoupit na zemský sněm proti vůli F. L. Riegra a staročechů;
- 434: *některý z cestopisů... Marka Twaina* — Samuela Clemense (1835 až 1910); jde patrně o knihu *Innocents abroad* z r. 1869, shrnující zážitky z cesty po jižní Evropě;
- 435: *dopálení na nevěřícího Turka* — v polovině r. 1876 vypuklo v Hercegovině povstání proti Turecku;
- 437: *lord Chesterfield* — Philip D. Stanhope (1694—1773), angl. státník a filosof;
- 438: *páter Škampa* — patrně Alois Š. (nar. 1813), jako kaplan v Praze ve třicátých letech byl pověstný zálibou zpovídat dívky;
- 439: *selbst säugen...* — (žena) nemůže sama kojit, vždyť je dost, že sama porodí;
- 441: *jako z dragounského koně* — vzpomínka na opatření úřadů v r. 1868, kdy byl do Prahy v souvislosti s něm. oslavou jmenování nacionalisty Herbsta ministrem povolán z Brandýsa pluk husarů (viz Č. spol. II, 602);
- 442: *zdejší „Knobloch“* — restaurace U Knoblochů v Liliové ulici, později na Betlémském náměstí byla jednou z Nerudových oblíbených hospůdek v l. 1876—1880;
- 443: *proč nesedí krkonošský tkadlec* — narážka na rozdílné sociální poměry v českých a německých krajích; viz zprávu NL z 3. března 1877 „*Nouze v Krkonoších*“;
- 446: *commis voyageur* — obchodní cestující; *Abend in Venedig* — Večer v Benátkách; *Nacht in Neapel* — Noc v Neapoli; *Es wird...* — Co nejzdvořileji se prosí o včasné zaplacení; *Für sechs Mark* — Za šest marek;
- 448: *jeden z ... „schulmeistrů“*, kteří... *zvítězili u Sedanu* — nad franc. armádou v r. 1870; *dreimal Imbiß* — třikrát snídani;

- 449: *Du Esel...* — Ty oslíku, ty taky musíš mít řízek;
- 451: *en-tout-cas* — plášť do deště;
- 453: *rozenkraut* — čapí nos;
- 454: *dík panu proboštu Štulcovi* — ve fejtonu v Čechu dne 6. července napadla šifra N. P. ostře Nerudu za fejton, v němž se kriticky dotkl poměrů v pražském semináři (NL 29. června 1879);
- 455: *pomohl... nalézt osla* — ve fejtonu ze dne 18. září 1873; *spravedlivé ocenění... básnického talentu* — ve fejtonu ze dne 19. listopadu 1873 (viz *Žerty hravé i dravé*, 192);
- 456: *Štasten...* — tento a další citáty jsou z básně *Dědův odkaz*;
- 457: *Vesmír* — přírodovědecký časopis, vycházel od r. 1871; *Gauermanova idylka* — Jakob G. (1772—1843), krajinář; *Rejsek z Prostějova* — Matyáš R. (1445—1506); *Beneš z Loun* (1454—1534); *Petr a Jan z Prachatic* — Petr (1404—1429), Jan, syn Petrův; *Andrea Palladio* (1508—1580), it. architekt; *Schinkel* — viz vysv. k str. 90; *Stark* — Johann Georg S. (1640—1695), drážďanský architekt, anebo Heinrich Eduard Starke (1802—1834), výmarský architekt; *Zítek* — Josef Z. (1832—1909), architekt, stavitel Národního divadla; *Brunelleschi* — Filippo B. (1347—1446), it. renesanční stavitel; *Mocker* — Josef M. (1835—1899), architekt; *Gilbert Scott* — George G. S. (1811 až 1878), angl. architekt, restaurátor středověkých staveb;
- 458: *Ben Jonson* — B. J. (1573—1637), angl. dramatik;
- 459: *měli jsme svůj „krach“* — neúspěch staročeské politiky a taktiky pasivního odporu v sedmdesátých letech;
- 461: *u otce Prokopa* — Prokopův pension na Špičáku na Šumavě;
- 463: *Björnson velebí duben* — v básni *Můj měsíc*;
- 464: *proslulý fyziolog český* — František Vejdovský (nar. 1849);
- 465: *Euglypha spinosa...* — prvoci;
- 466: *„rodina Kryšpáků“* — viz vysv. k str. 348.

Za účinnou pomoc při přípravě tohoto svazku patří dík především zesnulému Dr. Karlu Polákovi, jenž k němu částečně shromáždil materiál, Dr. Miloslavu Novotnému a pracovníkům edičního střediska Ústavu pro českou literaturu prof. Rudolfo Skřečkovi, Jarmile Víškové a Břetislavu Štorkovi.

Aleš Haman